

SOCIETATEA DE MAINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul IV
N-rele 13-14

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Numărul
Lei 30

CLUJ, DUMINECĂ 3 și 10 APRILIE 1927

CUPRINSUL

PROBLEME SOCIALE: H. G. Wells și democrația — — —	Ion Breazu
Desfășurarea revoluției ruse (I.) — — — — —	N. N. Matheescu
PROBLEME ECONOMICE: Camerele de muncă și Consiliul superior — — — — —	Gh. Neculcea
ACTUALITAȚI: La mormântul lui C. Sandu-Aldea — — —	Ion Bianu
C. Sandu-Aldea — — — — —	D. Psatta
Iuliu Coroianu — — — — —	Soc. de Măine
Beethoven — — — — —	Aurel Decei
Președintele de Cameră socialist și deputatul mameluc —	L. Paukerow
Problema locuințelor — — — — —	H. Trandafir
POLITICA EXTERNĂ: Dela sistemul alianțelor la pactele de neagresiune și siguranță — — — — —	N. Dașcovici
ARDEALUL VECHIU: O statistică a Românilor ardeleni dela începutul veacului al XVIII-lea. — — — — —	Z. Păclișanu
Deputații români în dieta din Pesta la 1861 — — — — —	Dr. Cor. Suciu
INVĂȚĂMANT-EDUCAȚIE: Necesitatea păstrării liceului real	G. A. Dima
EUROPA CONTIMPORANĂ: Moda stofelor pictate — — —	Adrian Corbul
SUPLIMENT PENTRU MESERII: Grija statului pentru clasa de mijloc — — — — —	Ion Băilă
Problema orelor de lucru — — — — —	M. Botz-Caucas
Cultivarea florilor în casă — — — — —	Ghiță Floare
Cum este văzut suplimentul nostru — — — — —	P. N. Panaitescu
CRONICA ECONOMICA-FINANCIARA: Imprumuturile cu amortizare. — Comerțul extern al României. — Comerțul extern al Franței — — — — —	Dr. Traian Nichiciu
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Gazete pentru popor. — Teatru (Turneele Storin și Ventura; „Fiecare cum vede” de L. Pirandello și alte premiere.) — Conferințe (Șt. Meteș; Legăturile Ardealului cu vechiul regat; Gane; Impresii din America; Dna Baiulescu; Rolul biopolitic al femeii române). — Cărți reviste ziare (Universul literar) — — — — —	O. B.
FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SAPTAMANALE: Corul „Smetana” în România. — Contantin Morariu. — Un om cinstit. — Legea presei. — Dintr-o scrisoare comercială. — Înființarea despărțământului București al „Astrei”. — O rectificare. — Un maiial al brașovenilor stabiliți la Cluj. — Revista „Banatul”. — Redactionale. — Cronică mărunță. — Sifiliticii geniali. — Bibliografie.	Red.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA: CLUJ, PIATA UNIREI No. 8
GALEA VICTORIEI No. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Diverse

Dintr'o scrisoare comercială. Întâmplător ne-a ajuns în mână o scrisoare comercială a unei fabrici din Germania adresată unei firme comerciale din București. În această scrisoare, care începe cu o foarte energică stăruință privitoare la achitarea conturilor firmei, găsim următorul pasagiu, foarte semnificativ pentru mentalitatea și obiceiurile lumii comerciale din capitala României-Mari.

„In sfârșit vă putem destăinui, că, având în vedere modalitatea de târăgăneală cu care se fac plățile în România, cele mai slabe prețuri le obținem acolo și dacă luăm în considerare și experiențele triste de până acum, nici vorbă nu poate fi de un profit la afacerile comerciale cu comercianții români. (Scrisoarea e adresată unei firme evreiești!)

„Dar fiindcă suntem siguri că nu veți putea crede astfel de afirmațiuni renunțăm la orice documentare. N'ar avea nici un scop să discutăm cu d-v. asupra astorfelor de chestiuni. Prin urmare veți înțelege că nu mai putem face transacții nouă până când cele vechi nu vor fi definitiv regulate“.

Fabricantul german încheie cu următoarele cuvinte, care trebuie să usture mai rău decât o palmă obrazul comercianților „români“ din țară:

„Cu nici o țară n'am făcut experiențe atât de rele ca cele făcute cu negustorie-mea românească.“

Așa se compromite creditul unei țări bogate ca a noastră.

Inființarea despărțământului București al „Astreii“. Duminică în 6 Martie s'au întrunit membrii „Astreii“ cari își au domiciliul permanent în București spre a se constitui într'un despărțământ al capitalei și al județului Ilfov. Intrunirea s'a ținut în localul despărțământului, care se află în Bulevardul Academiei No. 4 și a fost bine cercetată. Adunarea de constituire a fost prezidată de d. Ștefan Pop, dir. liceului Sf. Sava. Cu însușețire și unanimitate de voturi s'a ales următorul birou și comitet al despărțământului:

Ștefan Pop, vicepreședinte; Ion Băilă, secretar; ing. P. N. Panaitescu, controlor; Șofronie Roșca, cassier; Gheorghe Botea, bibliotecar; membri în comitet: gen. Manolescu, Laurențiu Oanea, Const. Moisil, Paul Teodorescu, ing. Tiberiu Eremia, dr. Aurel Voina, Liviu Rebreanu, Teodor Gherman și Laurențiu Moldovan.

Postul de președinte va fi complectat mai târziu. Sediul despărțământului fiind foarte încăpător și situat în plin centru poate fi ușor cercetat și de membri „Astreii“ din Ardeal, cari vin la București. Se va organiza o bibliotecă publică și o sală de lectură cu reviste și ziare.

O rectificare

În no. din 27 Februarie al „Societății de Măine“, făcându-se recensia conferinței ținute de dl prof. Mehedinți în cadrele Astrei medicale și biopolitice, s'a

afirmat, că dl prof. Mehedinți s'ar fi prezentat ca un „adversar ireductibil al cărții“.

Chiar făcând abstracție dela întreg trecut al dlui prof. Mehedinți în domeniul educației publice, caracterizat atât de admirabil prin activitatea dsale ca ministru al instrucției publice în anul 1918, făcând abstracție dela toate scrierile dsale anterioare, din cari reiese limpede, că nu poate fi vorbă să renunțăm la cărți, ci numai să le asociem cu o școală a muncii în sensul larg al cuvântului, conferința vizată ne-a arătat clar, că dl prof. Mehedinți nu este un adversar al cărții, ci numai că nu admite o instrucție unilaterală prin carte în dauna educației atât de necesare și de importante prin școala muncii.

La sfârșitul conferinței dl prof. Mehedinți a accentuat limpede și precis, că școala muncii și școala cărții trebuie să se întregească și armonizeze și nu să se excludă, o constatare, care pentru oricine poate judeca obiectiv, elimină posibilitatea unei aprecieri greșite. A spus, că „este un moment suprem, să deschidem ochii; după ce am desrădăcinat pe țaran, e datoria noastră să-l înrădăcinăm prin școala muncii sale naționale, unită cu cartea și potențată prin carte.“

Astra medicală și biopolitică.

Cronică mărunță

— Romanul lui Duiliu Zamfirescu „Viața la țară“ a apărut în traducere engleză în editura Philpot din Londra. Traducerea poartă titlul ereinei „Sasha“. În curând vor apare în traducere în aceeași editură „Amintirile din copilărie“ ale lui I. Creangă și o Antologie a Prozei și alta a Poeziei românești, îngrijite de d. Mareu Beza.

— În întreagă Italia s'a sărbătorit a opta aniversare dela înființarea fasciilor naționale.

— În Iași a încetat din viață Alexandru Al. Bădărău, vâstar al unei familii de răzeși moldoveni. Defunctul a fost profesor și avocat de profesiune, a strălucit însă ca gazetar, iar în viața politică, ca membru al partidului conservator, s'a înălțat până la demnitatea de ministru secretar de stat.

— Duminică în 27 Martie s'a făcut un pelerinaj la mormântul poetului Panait Cerna în cimitirul Bellu din Capitală, unde au vorbit despre personalitatea literară a celui comemorat d. ministru Goldis, prof. Bădulescu-Pogoneanu, scriitorii I. M. Sadoveanu și C. Ardeleanu, col. Panaitescu și delegați ai studențimii.

— Editorul I. Baci din Lugoj publică concurs pentru decernarea unui premiu de 5000 lei celor mai bune piese pentru teatru sătesc și anume: 3000 lei celei mai bune piese potrivită pentru diletanții de teatru sătesc, care să nu cuprindă mai mult de 1½ coală tip. (24 pag. a 200/120 mm.), 2000 lei celei mai bune piese potrivită pentru diletanți, care să nu cuprindă mai mult de 1 coală tipar (16 pag. idem). Manuscrisele se vor trimite în cel puțin două exemplare până la 15 Maiu c.

— În luna Maiu, d. Octav Minar va organiza în una din sălile Ateneului o expoziție de manuscrise, stampe, fotografii și

cărți rare, aparținând scriitorilor români: M. Eminescu, Vasile Conta, Ion Creangă, Gh. Coșbuc ș. a.

— Comitetul premiului „Femina“ s'a întrunit și a recomandat pentru premiare două opere: „Fluturi de noapte“ de dra Otilia Cazimir și „La Medeleni“ de d. Ionel Teodoreanu. Dra Otilia Cazimir, întrunind cele mai multe voturi, va lua premiul. Amândouă operele se vor publica în franțuzește.

Revista Banatul din Timișoara va apărea începând cu No. 2 din acest an sub direcția distinsului publicist-poet A. Cotruș. Săptămână cu bucurie noua direcție, care va și să dea Banatului o înfățișare occidentală pentru a deveni o tribună importantă a progresului nostru cultural și literar.

Brașovenii stabiliți în Cluj în număr de aproape trei sute persoane au hotărât să introducă cu în acest oraș frumosul obicei al maioului brașovenesc al foștilor „studenți“ dela liceul Șaguna. Se va petrece studențește, cu tradiționala comandă și cu organizația prefectului, fucsmaiorului, aran-jorilor etc. Mult așteptata serbare cămpească va avea loc în 8 Maiu. S'au făcut pregătirile și succesul este asigurat. Orice informațiuni se vor cere dela d. Murășanu ofițerul stării civile (primăria Cluj).

Bibliografie

Nicolae Teaciu-Albu: Cântarea României, studiu istoric-literar, Cernăuți, Editura „Glasul Bucovinei“, lei 40.

Petron și dela Padeș: Indrumări folositoare tinerilor ce vor fi ostași, Craiova, „Serisul Românesc“, lei 38.

St. Bezdechi: Gânduri și chipuri din Grecia vechi, Cluj, „Viața“.

Silviu Dragomir: Documente nouă privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiu. București, „Cartea Românească“.

Dr. I. Goia: Boalele infecțioase și profilaxia lor (Biblioteca medicală și igienică a „Astreii“).

N. Gheulea: Cooperafia faptă, ideie, doctrină. Ed. secției soc.ec. a Astrei, Cluj 1927, lei 35.

Aurel Ciato: Problema minoritară la noi, Cluj 1927, lei 30.

G. Nichita: Evadări, poezii Buc. 1927.

Ramuri, Nov.-Dec. 1926.

Est-Vest, anul I. No. 1.

Adevărul literar și artistic, 27 Martie.

Viața Românească, Febr.

Universul literar și artistic, 27 Martie.

Propilee literare, 1 Martie.

Cartea satului, Lugoj, 1 Martie.

Carvunații, 22 Febr.

Realitatea 20 Martie.

Graiul nostru, Bărlad Ian.-Febr.

Rev. soc. Tinerimea Română VII no. 6.

Școala Bănățeană, Ian.-Febr.

Revue Prudy, Febr.-Martie.

Pagini Agrare și Sociale, 28 Febr. și 31 Martie.

Legea Românească, 15 Martie.

Typograph, 19 și 26 Martie.

Țara Noastră, 20 Martie.

Școala Noastră, 1—15 Martie.

Buletinul Camerei de Agricultură a jud. Hotin, Martie.

Neamul Românesc pentru popor, 1 Martie.

Economia Națională, Febr.

Funcionarul particular, Martie.

Viața Medicală, Febr.

Datina, Ian.-Febr.

Revista Teologică, Martie.

Revista Economică, 10 Martie.

Grafică română, Ian.-Febr.

Peninsula Balcanică, No. 6.

Falanga, No. 17.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

Ion Clopoțel

Redacția și Administrația:

CLUJ, { Calea Victoriei 51. Telefon 308
Plăța Untrei No. 8.

Duminecă 3 și 10 Aprilie 1927

Anul IV

N-rele 13—14

Numărul: Lei 30

H. G. Wells și democrația

Parisul a avut în săptămâna trecută un oaspe distins. Oaspeți „rari“ are orașul-lumină destul de des. Aproape nu trece săptămână fără ca un cap încoronat, vre-un reprezentant oficial al unei țări, din cine știe care colț asiatic sau african, sau vre-o personalitate reprezentativă a unei culturi să nu se abată pe aci. Săptămâna trecută erau încă aci parlamentarii polonezi, cari au avut un drum presărat cu flori și șampanie prin întreagă Franța; tot atunci sosise și perechea domnitoare a Danemarcei. Eu însă nu voiu vorbi cititorilor mei nici de unii, nici de alții. Pentru că discursurile parlamentarilor polonezi și ale personalităților distinse cari i-au primit se pot reduce la trei cuvinte: întărirea amicitiei polono-franceze; iar faptul că regele Danemarcei a dejunat cu dl Doumergue și seara a asistat la reprezentarea unei reviste la „Casino de Paris“, nu cred să intereseze pe cititorii „Societății de Măine“.

Il consider însă oaspe mult mai rar pe H. G. Wells romancierul, istoriograful, utopistul, — și tot ce voiți — englez. Și aceasta din două motive. Întâiu de toate pentru că în săptămâna trecută, cel mai clocotitor, mai complex, mai mondial centru al actualității a dat onorurile cuvenite unuia dintre cei mai „concentrați“ reprezentanți ai aceleiași actualități, în înțelesul cel mai cuprinzător al cuvântului. Apoi pentru că H. G. Wells a vorbit de pe catedra Sorbonei despre o problemă care *doare*, nu numai în Franța, ci pretutindeni: despre *democrația revăzută și corectată*.

Despre H. G. Wells puțin se știe la noi. Cei cari au citit romanele lui traduse în românește îl consideră de bună seamă un fel de Jules Verne al englezilor. Foarte puțini sunt însă cei cari știu de istoriograful și sociologul H. G. Wells. Celebra sa *Schiță a Istoriei universale*, una dintre cărțile cari au avut cel mai mare succes de librărie în ultimul timp, nu și-a găsit încă traducătorul român. (Ungurii au tradus-o de mult!) Nu mai vorbim de *Lucruri prime și ultime*, operă despre care William James a spus că prețuiește cât o sută de lucrări de metafizică și cât două sute de morală, și pe care foarte puțini dintre concetățenii noștri se pot mândri că au

răsfoit-o. Cu toate că abia acum a împlinit șasezeci de ani, totuși un student i-a considerat cugetarea demnă de tratat într-o teză de doctorat (M. G. Connes: „La Pensée de Wells“). Nu mai amintesc nemăratele articole asupra celor peste o sută de volume ale lui, scrise prin revistele de specialitate de distinșii doctori ai universităților.

Cu toate acestea Wells se consideră numai — ziarist. Și aceasta nu din modestie deghizată, cum ar apărea la întâia privire.

E interesantă concepția asupra jurnalismului cu care și-a precedat conferința despre democrația modernă, ținută în marele amfiteatru Richelieu dela Sorbona. Interesantă mai ales pentru opinia noastră publică care consideră ziaristica drept o meserie trecătoare și neserioasă, cam așa cum era considerată meseria actoricească pe timpul lui Milo. „Arta, filosofia, literatura nu sunt lucruri permanente. Funcțiunea, metodele, natura lor esențială se schimbă după epoci. Spunând aceasta eu nu le scad din valoare. Eu le clarific. Acestea sunt funcțiuni vii ale vieții cași noi oamenii, cari ne înmulțim și trecem, nu lucruri moarte ca cristalele și nestematele îngrămădite sub bolțile templelor clasice. Toate formele artei eu le cuprind într-o specie de „mortalitate vie“, pe care o numesc „jurnalism“ în sens larg... Știința, arta, literatura, filosofia, toate acestea reprezintă impresia desprinsă de umanitate din epoca pe care o trăiește, încercarea de adaptare în vederea viitorului. Toate acestea exprimă gândirea care crește, voința care se desvoltă, a umanității. Acestea nu sunt o excrescență deasupra vieții umane; nici perle ieșite dintr-o sfoartă sau o suferință; ele sunt însăși inimă existenței noastre, principalele sale funcțiuni directive“. Vibrațiile cele mai intime ale acestei „inimi“ trebuie să le descifreze ziaristul; atunci numai ajută la perpetuarea și îmbogățirea vieții.

Să pare că „ziaristul“ H. G. Wells a simțit amploarea și complexitatea vremii lui. „Spiritul meu e ca o hartă cu scară mică pentru o țară mare. Eu gândesc cu mai puține detalii... Procesul evoluției umane eu îl simt foarte viu“. De aceea i-s-a făcut cinstea de a fi primit de întâia universitate a lumii; de aceea a fost

salutat în cuvinte elogioase de un filosof, care cu câteva zile înainte a fost socotit drept cel mai vrednic de a aduce omagiul Franței la mormântul lui Spinoza (Leon Bunschiwig); și din aceeași cauză cuvintele lui despre democrație au fost ascultate cu interes, de un public mult încercat în această disciplină politică.

Înainte de toate el a ținut să declare că nu vrea să dea soluții, ci face numai unele constatări, pe cari le crede demne de luat în seamă, până nu e prea târziu de către politicianii vremii noastre.

Păreră lui H. G. Wells este că trăim într-o epocă a unei democrații *revăzută și corectată*. Ediția completată și augmentată se sfârșește acum.

Democrația de astăzi este rezultatul a patru secole: veacul al șasesprezecelea a văzut-o născându-se, al șaptesprezecelea și al optsprezecelea luptând, iar al nouăsprezecelea veac i-a dat întâietate între disciplinele politice.

După el democrația are trei aspecte — axiome: *moral*: toți oamenii sunt egali înaintea lui Dumnezeu; *legal*: toți oamenii sunt egali înaintea legii; *practic*: dependența necesară între interesele indivizilor. Toate democrațiile sunt egalitare și mai mult sau mai puțin revoltate — ceea ce pare paradoxal — căci exaltând toate individualitățile, ele înfrână pe fiecare individ în mod necesar. (Această noțiune a democrației se poate constata în creștinism și islamism; cu toate că mulți dintre creștini, îndeosebi catolicii, nu se prea împacă cu ea).

În *politică* democrația he-a dat instituții *elective* în locul celor reprezentative. Astăzi ne pare anormal un regim politic care nu-și cheamă din timp în timp alegătorii la urne. Cu șase sute de ani înainte dimpotrivă, procedeele de astăzi ar fi părut fantastice.

În *literatură* democrația a dat prilej de ridicare și de neobișnuită desvoltare unui gen prea puțin considerat înainte: *romanul*. Secolul XIX ne-a dat romanul indivizilor, în mijlocul masei. Nu marile idei, cari asigură viața colectivă preocupă pe un Balzac, Dickens, Turgeniev sau Zola. Credințele religioase, ideile politice și sociale nu se găseseră în romanele acestora într-o formă vie deasupra personajilor. Critica literară se chiar opune

preponderării lor. Ceeace interesează sunt indivizii și reacțiunile lor. Umanitatea se prezintă acestor romancierii „ca la un târg, sau ca pe un drum mare“. Viața socială și politică, dacă apare uneori, nu e considerată ca o legătură supremă între existențe, ci ca o altă formă de viață. Sunt romane care tratează viața țărănilor, a pescarilor, alegerile sau alte aspecte ale vieții. „Peisagiu diferite și costume diferite; în fond însă aceeași istorie comună“. Aci, poate mai mult decât în oriicare aspect al culturii contemporane, se poate constata faza de vastă „disoluție“ prin care a trecut democrația modernă.

Starea aceasta tulbură a cam discreditat-o. Multe dintre instituțiile electivă au fost dovedite incapabile de creație în câmpul social. De aci regimul din Italia și Rusia.

Probabil că în epoca nouă care se desenează democrația nu va mai fi condusă de parlamente și de alte sisteme democratice de astăzi.

Trei probleme silesc hotărît democrația să iasă din faza de disoluție și să intre în adevărata fază constructivă: *Războiul*, sistemul *monetar* și sistemul de *producție*.

Democrația mai alege încă diplomați cari nu fac altceva decât dau banchete, iscodesc intrigi mărunte, alcătuiesc amiciții tot așa de mărunte, fără ca să poată lua o hotărîre radicală pentru înlăturarea războiului. Astăzi atmosfera mondială este tot așa de încărcată, ca și înainte de războiu.

Nestabilitatea monetară lasă apoi loc liber speculei și pune piedecă oricărei întreprinderi solide și serioase. Toate guvernele democratice se sbat de opt ani în această criză a schimbului monetar, rezolvînd fiecare problema în felul său și după interesul său strîmt. De nicăiri nu s'a văzut o încercare de rezolvare radicală și universală a problemei.

Metodele de producție sunt tot așa de nesigure și dezastruoase. Nici un guvern democratic n'a putut încă pune capăt acestei continuei oscilări a producției, care face nesigură și cheltuiește în zadar munca a milioane de oameni.

Nici o reformă electorală nu va putea scoate răul din rădăcină. Pentru că ignoranța, indiferența, incapacitatea alegătorului e fără remediu. Foarte puțini dintre cetățeni văd raporturile *universale* ale problemelor. Votul este pentru ei un mijloc de apărare, nu de creație.

În fața problemelor mari ale actualității democrația a dat faliment. Incontestabil că meritul ei de a fi desfodată energii imense este mare. Ea trebuie însă să se oprească și să canalizeze aceste energii în creații mari. Căci altfel este amenințată civilizația europeană, ridicată cu atîta trudă.

Există în vre-o parte semne de îndreptare?

H. G. Wells a găsit câteva indicii pentru faza constructivă a democrației în bolșevism și în fascism. El se declară hotărît împotriva ambelor sisteme. Ca observator social însă, nu poate trece cu vederea caracterul constructiv, forța pro-

gresivă și organizatoare a acestor sisteme. Din aspectul lor exterior el desprinde câteva caractere generale demne de luate pildă.

Ambele mișcări sunt conduse de tineret. Ambele sunt democratice în sensul că dau dreptul fiecărui individ să se valideze dacă le acceptă principiile. Caracterul *activ* stăpânește cu puterea unei religii pe aderenții lor. În Rusia și Italia nu mai vezi lungile șiruri de cetățeni în drum spre urne. Ceeace dovedește încă odată că individul mijlociu se desinteresează de problemele publice. Dar din ceeace re-

zultă un fapt de mare importanță: *stenta unei minorități active în mișcări politice capabilă de a hrăni un interes intens și dominant.*

Noua fază a democrației va avea acest caracter religios, care a caracterizat totdeauna începutul marilor creații. Semnele ale vremii noi sunt în literatură și artă. Și Wells crede că nu vor întârzia să apară, într'o formă categorică și universală, și în politică.

Paris, 22 Martie 1927.

Ion Breazu

Desfășurarea revoluției ruse

I.

Războiul european a împins la revoluție, într'un mod nemăsurat de mare. Mujicii ruși n'au înțeles pentru ce se luptă și s'au străduit, cât mai mult, când evenimentele erau propice, ca să împingă guvernământul spre pace.

Desorganizarea vieții economice, stagnarea producției cu corolarul său firesc scumpirea alimentelor, toate provenite din pricina războiului, au adus atîta mizerie în sânul sărăcimii ruse, din dosul frontului, încât o stare de nemulțumire și de agitație adâncă creștea din ce în ce cu fiecare zi a războiului.

D. Const. Stere, în foarte întemeiatul studiu „Cauzele și perspectivele revoluției ruse“ („Viața românească“ No. 4. Anul XVI 1924) subliniază importanța, pe care a avut-o războiul în grăbirea izbucnirii revoluției rusești: „Multimea, care a săvârșit revoluția, a ieșit în stradă cu strigătul de raliere „Jos războiul!“ Revoluția a fost, desigur, efectul necesar al incompatibilității dintre structura învechită a Imperiului și noile condiții de viață socială. Poporul rus, dacă nu voia să piară, trebuia, și fără război, să treacă prin revoluție. Războiul însă nu numai că a vădit această incompatibilitate și pentru cel mai smerit dintre lucrătorii de fabrică, pentru cel mai întunecat dintre țărani, ca și pentru cel mai supus dintre soldați, dar prin consecințele lui imediate a precipitat catastrofa, care altfel ar fi mai putut întârzia cu cine știe câți ani sau chiar decenii. Paralizia aparatului de stat determinată de război, imposibilitatea materială de a continua lupta ca și imposibilitatea morală de a-i pune capăt, au creat o situațiune tragică din care nu putea fi o altă ieșire decât o *revoluție imediată*“.

Nevoia supremă a masselor populare era pacea imediată, fără zăbavă. Guvernele burgheze și socialiste n'au știut, n'au voit sau n'au putut să dea satisfacție acestei dorinți populare și în ciuda ei, au continuat războiul. Singur partidul bolșevic, și mai târziu guvernământul sovietic, au aderat la nevoile populare, în întregime lor, au făcut din ele lozincile partidului și le-au realizat prin revoluție, prin insurrecțiunea armată a poporului.

Am arătat, în „Viața lui Lenin“, modul cum s'au desfășurat evenimentele

până la soșirea lui la Petersburg. Am arătat și primirea, ce i-s'a făcut. Guvernele de coaliție, compuse din burghezia democratică ca și din socialisții din dreapta, Kerensky, Tesesteli, Cernov etc. propovăduiau o politică contrară intereselor populare, sprijinind politica marelui burghezi și arătându-se dispuse să continue războiul. Gruparea bolșevică demască politica aceasta, dăunătoare, soldaților, muncitorilor și țărănilor, reclama întreaga putere pentru soviet și cerea, cu cea mai mare vigoare, încetarea ostilităților și încheierea unei păci democratice.

Între timp survine mișcarea generalului Kornilov, care avea un caracter contra-revoluționar. Deși înăbușită, această mișcare avu darul să evidențieze și mai mult slăbiciunile și șovăielile lui Kerensky, ca și duplicitatea politicii sale. În cele din urmă, Kerensky convocă la Moscova, un consiliu provizoriu, ca un fel de Pre-Parlament, la care participară reprezentanții diverselor partide ca și reprezentanții industriei. În numele fracțiunii bolșevice, Trotzky pronunță un scurt, dar foarte semnificativ discurs, după care — urmat, de toată fracțiunea — părăsi sala. „Noi, cari compunem fracțiunea bolșevică spuse Trotzky, declaram: cu acest guvernământ, care trădează poporul (sgomot violent la dreapta și la centru, strigăte de „mizerabile!“), cu acest consiliu de bandiți contra-revoluționari, (tumul, strigăte de „afară!“ *Prezidentul*: „Chem oratorul la ordine și rog adunarea să asculte cu calm declarația... noi nu avem nimica comun, de aceea nu vom participa la opera criminală, ce se înfăptuiește, între culise, în detrimentul poporului. *Revoluția e primejduită!* În momentul în care trupele germane amenință Petrogradul, guvernământul lui Kerensky și al lui Konovalov părăsește Petrogradul, nu mai înainte de a pregăti la Moscova, contra-revoluția. Facem atenție pe soldații și lucrătorii din Moscova și le cerem toată vigilența! Părăsind consiliul provizoriu (sgomot la centru), cerem tuturor muncitorilor, soldaților și țărănilor Rusiei de a face de gardă în jurul revoluției și le implorăm curaj (strigăte: germanii nu ruși). Petrogradul este în primejdie! Revoluția și poporul sunt în primejdie. Guvernământul, ajutor de clase

guvernamentale, mărește această primejdie. Singur poporul se poate scăpa și odată cu el poate scăpa și țara. Iată de ce ne îndreptăm spre popor și îi spunem: „Trăiască pacea imediată, justă și democratică! Toată puterea sovietelor! Tot pământul țăranilor! Trăiască Constituanta!“

Astfel speculând dorințele imediate ale norodului, bolșevicii atraseră de partea lor masele, ca și mare parte din trupele de pe front și așteptau momentul propice pentru ca să cucerească puterea printr-o revoltă armată. La Moscova, din 17.000 de soldați, cari votară la alegerea sovietului, 14.000 s'au pronunțat pentru bolșevici. În alegerile pentru Adunarea Constituantă se va vedea cum majoritatea soldaților de pe front va vota pentru programul bolșevic. De trei ori încercară bolșevicii să pună mâna pe putere, fără însă ca să reușească. Abia a patra oară își realizară dorința. Prima ocazie, de care, e drept, nu se folosiră insistent, bolșevicii, fu la 4 Maiu 1917, când lucrătorii din Petrograd, pentru prim dată, năpădiră străzile, cu intenția de a manifesta contra guvernământului. Ministrul de externe, Miliukov trimisese aliaților o notă, prin care îi asigură că Rusia revoluționară va continua războiul. Masele cerură demisia lui Miliukov și amenințau guvernământul provizoriu. Intervenția oportună a sovietului, pe atunci sub influența lui Kerensky, reuși să împiedice o represiune sângeroasă. Această împozantă manifestație populară, fu, cum ușor e de înțeles, excitată de agenții bolșevici. Lenin însuși mărturisii, mai târziu, cum a văzut clar, în această manifestație de stradă, unica metodă de realizare a programului bolșevic, adică metoda insurecțiunii populare.

Ca amănunt comic, redăm faptul că „Liga pentru combaterea bolșevismului și a anarhiei“ l-a condamnat la moarte pe Lenin, deoarece vedea în el, un semănător de anarhie. E foarte interesant, cum această „Ligă“ a ordinii uza de mijloace anarhice și teroriste pentru a-și suprima adversarii. Astfel această Ligă, în chestia lui Lenin, a luat decizia, într-o adunare generală a membrilor săi: I. Să suprime viața numitului Lenin Ulianof și II. Să facă să sară în aer imprimeria „Pravdei!“

E inutil să mai spunem, că nici una din aceste două sinistre decizii nu s'a realizat!

Pentru a se apăra însă contra amenințărilor de acest soi, și pentru a pregăti viitoarele atacuri revoluționare, Lenin decise să se creeze, în partidul bolșevic, o secțiune militară, condusă de Podvoisky, Krilenko și Nevsky, cu scopul de a forma printre lucrători o mare armată roșie și de a atrage pe soldați la cauza bolșevică. La început această secțiune nu cuprindea decât vre-o două sute de bolșevici fanatici și disciplinați. După câteva săptămâni, fu convocată o conferință a organizațiilor militare bolșevice. O sută șasezeci de delegați din 105 regimente luau parte la conferință, reprezentând 26.000 soldați bolșevici organizați. La

alegerile municipale ale capitalei, cari așură loc, ceva mai târziu dela acest congres, partidul bolșevic avu 150.000 voturi, adică atâta cât toate partidele la un loc.

Forța bolșevică era în creștere vizibilă.

A doua tentativă fu la 23 Iunie, când Statul major bolșevic fixă ziua mobilizării publice a tuturor efectivelor sale. Sovietul însă, sub influența lui Kerensky, zădărnici această adunare. Soldații erau împiedecați, ca să ia parte. Delegații erau arestați. Peste tot, telegrame false anunțau amânarea congresului. După această zădărniciere, comitetul central al partidului bolșevic se întruni și ascultă declarațiile lui Lenin, care era pentru pornirea imediată a revoluției. Kamenev, Zinoviev și Noghină făcură opoziție, considerând ca o calamitate pentru partid, dacă se va pune în afară de lege, prin o mișcare revoluționară.

A treia încercare a fost și cea mai mare.

În Iulie, Kerensky organiză o ofensivă, care eșuă însă în întregime. În restul țării, la auzul acestei vești, soldații se răsculau și manifestau sgomotos cerând pace. În Petrograd de asemenea, regimente întregi se revoltară, cerând demiterea guvernului provizoriu. Secția militară a partidului bolșevic era favorabilă rebeliunii imediate. Lenin, care era în Finlanda, fu chemat de urgență. 20.000 de marinari din Kronstadt debarcară la Petrograd; 30.000 de lucrători din uzinele Putilov înaintau spre capitală. La început și Lenin fu în favoarea rebeliunii. Mai târziu însă își schimbă gândul, deoarece trupele de pe front erau, în mare parte, credincioase guvernului lui Kerensky. Comitetul central decise că nu era încă momentul pentru răsturnarea guvernului. Manifestanții ieșiră pe străzi și se dădură la acte de violență. Acest început de revoltă însă fu reprimat, în mod sângeros, de trupele rămase credincioase regimului. Guvernământul provizoriu decise, cu această ocazie, să suprimă și pe bolșevici. O serie de arestări urmară. Redacția și administrația ziarului *Pravda* fură devastate. Trotzky însuși fu arestat. Lenin și Zinoviev nu putură scăpa decât cu fugă. Iată ce scrie Zinoviev despre răscoala aceasta din Iulie: „La început, în zilele din Iulie, noi nu ne-am dat seama de ce se petrecea. În seaptea de 3 Iulie, târziu, veni Lenin la redacția *Pravdei* pentru a aduce un articol. O jumătate de ceas, după plecarea sa, redacția fu devastată.

În ziua de 5 Iulie, liber, m'am dus nouă la a explica acest fapt la statul major al districtului, unde generalul Polonțev mă primi cu oarecare considerațiune. Nici el nu știa cum să se poarte cu noi. O oră mai târziu, bolșevicii erau arestați și împușcați. Apoi începură urmărirea. Lenin și eu a trebuit să ne ascundem. Dar noi eram hotărâți să ne predăm, atât de mare era încrederea noastră în bolșevicii și socialiștii revoluționari din decepta. Însă partidul ne opri dela aceasta și noi rămăserăm ascunși. După o săptămână, Lenin îmi spunea: „Cât am

fost noi de proști de am gândit o secundă măcar, să ne predăm, având încredere în această bandă! Luptă nemiloasă cu acești oameni, alt mijloc nu mai este!“ După cum în Iulie 1927, Lenin declară cu tărie și în mod hotărât: „Nu putem lua acum puterea“, tot astfel, după zilele lui Kornilov și mai ales la sfârșitul lui Septemvrie 1917, el începu să grăbească pe muncitori: „Luați puterea cât mai curând sau va fi prea târziu!“

Lenin și Zinoviev au stat ascunși, într'un sat, la un țăran Emelianov, de unde trimiteau mesagii neîncetate către muncitorimea din Petrograd, îndemnându-o la revoluție. Se înțelege că fuga lui Lenin a fost de o așa natură încât a adus mult rău partidului, prin faptul că acredita unele șvonuri, ce circulau asupra lui Ulianof, prezentat ca spion al Kaiseiului. Opera de reorganizare a partidului bolșevic se îndeplini repede, pentru motivul că masa mare a poporului era aderentă la programul său, care îi cuprindea toate năzuințele. Se apropia luna Octomvrie, plină de mari evenimente. Din ascunzătoarea sa, Lenin trimitea mereu scrisori și articole de ziar, prin care îndemna la revoluția imediată.

La 23 Octomvrie avu loc la Petrograd, în apartamentul lui Sukanov, o conferință secretă a statului major general bolșevic. Luară parte la această restrânsă adunare, treisprezece persoane, din cari zece erau bărbați și două femei. Bărbați erau: Lenin, Trotzky, Zinoviev, Kamenev, Staline, Sverdlov, Djerjinsky, Duiritzky, Bubnov, Sokolnikof și Lomov; femei Kolontai și Iakovlova. Ședința se prelungi până la ziua și șinu timp de zece ore. Cu toate că Zinoviev, Kamenev și Duiritzky erau contra revoluției imediate, triumfă totuși revoluția lui Lenin, după care insurecțiunea armată a poporului fu fixată pentru 28 Octomvrie. Evenimentele însă se precipitau. La 24 Octomvrie stil vechiu (6 Noemvrie stil nou), revoluționarii bolșevici pun mâna pe centrala telegrafică. La 25 Octomvrie (7 Noemvrie) soldații și marinarii revoluționari euceră clădirea poștei și Banca de Stat. Iată relațiile lui Trotzky asupra începutului revoluției bolșevice: „Sovietul se întrunia zilnic la Institutul Smolny întocmai ca și conferința garnizoanei. În etajul al treilea al institutului, într'un mic colțisor, lucra în permanentă comitetul militar revoluționar. Aci se adunau toate veștile asupra deplasărilor de trupe, asupra agitatiei în cazărmi, asupra activității politicianilor burghezi etc. Din toate părțile abundau informatorii. Erau lucrători, ofiteri, portari, elevi-ofiteri cu tendințe socialiste, servitori și doamne. Mulți dintr'înși nu spuneau decât prostii, dar alții aduceau serioase și pretioase informații. Curierul ne aducea zeci de scrisori, ce ne vorbeau de condamnări la moarte pronunțate contra noastră, de masini infernale, de un atentat cu dinamită, ce amenința institutul Smolny etc. Membrii comitetului militar revoluționar nu părăsiseră institutul Smolny, în tot

timpul săptămânii anterioare. Dânsii se odihneau pe divane, ori nu dormeau decât foarte puțin, fiind sculați fără întrerupere, de către curieri, aducători de noutăți, bicicliști, telegrafisti și chemări telefonice. Kerensky, cu trupele sale, se afla în palatul de iarnă. În cursul acestei nopți hotărâtoare, toate punctele principale ale orașului căzură în mâinile noastre, aproape fără inistență, fără luptă și vărsare de sânge" (L. Trotsky: „Cum a trimfat bolșevismul“ pag. 49—50).

Comitetul militar revoluționar publică un manifest, prin care anunță căderea guvernului provizoriu. Kerensky fugi. În după amiaza zilei de 25 Octomvrie, Lenin apăru, oficial, și pronunță un discurs în sovietul, special convocat. Un ultimatum este trimis guvernului, refugiat în Palatul de iarnă. Guvernul refuzând să se predea, se trage asupra Palatului de iarnă, care, în cele din urmă, și fu ocupat. La Petersburg, în Congresul Sovietelor, Lenin ceti un apel către popoarele beligerante, propunând pacea imediat. Congresul decide să se remită toată puterea sovietelor și să se împartă pământul la țărani. Din 512 delegați, 400, din care 200 bolșevici, aprobă luarea puterii; socialiștii revoluționari din dreapta și menșevicii părăsesc sala. La 27 Oct. (9 Nov.) Kerensky adresează un ordin garnizoanei din Petrograd și generalul Krasnov e numit comandantul șef al forțelor guvernului provizoriu. În aceeași oră, congresul sovietelor decide crearea „Consiliului comisarilor poporului“, compus astfel: Președintele consiliului comisarilor: *Vladimir Ulianov Lenin*; comisar la interne: *Rychof*; comisar la agricultură: *Milintin*; comisar la muncă: *Chliapnikov*; comisar la comerț și industrie: *Noghine*; comisar la instrucție publică: *Lunaciarsky*; comisar la finanțe: *Stepanov*; comisar la externe: *Trotsky*; comisar la justiție: *Lomov*; comisar la aprovizionare: *Teodorovici*; comisar la poștă și telegraf: *Glebov-Avilov*; comisar al naționalităților: *Stalin*. Comitetul afacerilor militare și navale: *Antonov, Krylenko și Dybenko*. Apoi congresul procedează la alegerea unui comitet executiv, cuprinzând 70 de bolșevici dintr'o sută" (H. Guilbeaux, „Le portrait“ pag. 52). Kerensky, cu câteva trupe rămase credincioase, încercă și la Moscova și la Petrograd, să răstoarne pe bolșevici fără să reușească. La 1(14) Noemvrie, generalul Krasnov e făcut prizonier, iar Kerensky dispăre. Astfel constituit, bolșevicii încep reorganizarea statului lor, decretând socializarea tuturor bunurilor private, socializarea industriilor, a minelor, a transporturilor și împărțirea pământului la țărani. Însă alegerile pentru adunarea constituantă pun pe bolșevici în minoritate. Iată rezultatele:

Partidul bolșevic a obținut 9,02 milioane voturi, adică 25%.

Partidele menșevic și socialist-revoluționar 22,69 milioane, adică 62%.

Partidul cadet 4,62 milioane, adică 13%.

În orașele mari, unde situația era clarificată și unde confuzia politică înce-

tase (candidaturile erau depuse cu trei luni înainte de revoluție și aveau defectul că, pe o aceeași listă se prezentau la alegerile făcute sub bolșevici și socialiști-revoluționari din dreapta, dușmani ai bolșevicilor și socialiști-revoluționari din stânga — amiei *actualmente*, mai mult: colaboratori ai bolșevicilor) bolșevicii aveau majoritatea:

Partidul bolșevic	— —	837.000
Partidul s.-r.	— —	218.000
Partidul cadet	— —	515.000

Văzându-se minoritate, bolșevicii dizolvă constituanta, fără să mai convoace corpul electoral. Ei stabiliră dictatura revoluționară a proletariatului și întemeiară, în soviet, o democrație de clasă, o democrație a claselor producătoare, a muncitorilor și a țăranilor.

Motivul aceasta hotărâre pe considerația că clasele sărace și soldații erau de partea lor. În sprijinul acestei afirmațiuni citau următoarea statistică din care reieșea că bolșevicii aveau partizani numeroși în rândurile soldaților. Statistica e făcută de socialist-revoluționarul *Sviatitzky* și publicată în „Anul revoluției ruse 1917—1918“:

Subdiviziuni de armate și flote	Socialiști revoluționari (impresură și cu din sânge actualmente de partea bolșevicilor)	Bolșevici	Cadeți	Alte unități
Total 4364,5 unități	1885,1	1791,3	51,8	756

Fără îndoială însă că îngăduirea alegerilor pentru constituanta și dizolvarea ei în urmă, sunt două măsuri, care se bat cap în cap și pe cari cu greu le pot justifica bolșevicii, mai ales că, mai înainte cereau cu multă tărie convocarea constituantei.

Fiindcă suntem la izbucnirea revoluției, e bine să ne clarificăm asupra factorilor, cari au făcut revoluția. Ne raliem, cu totul, opiniei dlui Stere, care afirmă că revoluția s'a făcut de masse, iar nu de anumite grupări, de poporul armat, la mișcarea căruia au aderat în urmă parti-

dele. Șovăielile lui Lenin, în Iulie, opoziția lui Zinoviev contra revoluției amate, în multe rânduri atitudinea conștientă, pe care au luat-o comitetul central și Pravda, în chestia insistențelor lui Lenin pentru o imediată revoltă amată și în fine senzaționala afirmație a lui Trotsky: „noi nu ne-am lămurit încă pe noi înși-ne ce am săvârșit și cum am săvârșit“, toate acestea sunt indicii de justete a opiniei dlui prof. Stere. „Golani mea fabricilor și a cazarmelor — scrie el în luminosul studiu „Cauzele și perspectivele revoluției ruse“, „Viața Românească“ No. 1—1924 — a fost aceeași forță vie, care, ridicându-se cu puterea ei elementară, a lichidat într'o clipă vechiul regim. Această golanie nime singură a săvârșit revoluția, fără nici un ajutor și fără nici un îndemnat din partea elementelor sociale „diriguitoare“, ascultând numai glasul tainic și neînțeles, venit din adâncurile stihiei populare și ea a fost silită tot singură, să caute cu propriile ei forțe, rătăcind în besna durerilor mute, o ieșire din abisul în care a fost aruncată Rusia. Elementele diriguitoare, cum arată un mare nepartinitor, care a jucat un rol însemnat în prima fază a revoluției, au aderat la mișcarea masselor, puțini de voie, cei mulți de nevoie, numai a doua zi sau, în cazul cel mai bun, „numai după *cinci minute*“, dar nu ele au condus masele; ei au fost fărîte în vâltoare de acestea. Dar și atunci ele n'au putut sau n'au vor să înțeleagă ceace răscolea sufletul masselor, ceace, cu atâta violență și spontanitate, a provocat explozia mulțimilor atât de inerte, până ieri, împotriva așezămintelor milenare ale vieții lor de stat. Aceste elemente diriguitoare au căutat numai să tragă folos din deslănțuirea stihiei revoluționare pentru combinațiile și aspirațiile proprii. Era fatal să se întâmple ceace s'a întâmplat. Încercarea n'a reușit. Stihia, neînfrântă și clocotitoare, a rămas singura stăpână a Rusiei... pânăce și-a găsit stăpânul după inima sa“.

Și acest stăpân a fost partidul bolșevic, care a înțeles aspirațiile mulțimii și le-a coordonat într'o mișcare politică disciplinată.

N. N. Matheescu

Corul „Smetana“ în România

Renunțitul cor de 38 bărbați „Smetana“ din Plzen întreprinde un turneu de două săptămâni în România. Va da concerte în Sibiu, Craiova, București, Brăila, Galați, Ploști, Brașov și Cluj (în 12 Aprilie).

Solii artei muzicale cehoslovace vor fi întâmpinați pretutindeni cu căldură de societatea românească. S'au făcut pregătiri de bună primire deopotrivă și de către oficialitatea noastră.

Vizita corului „Smetana“ este un bun prilej de a se confirma odată mai mult nevoia legăturilor culturale și artistice dintre două popoare atât de intim legate unul de altul prin interese mari de stat.

Corul „Smetana“ și-a făcut o specialitate din melodiile populare cehoslovace. Vom avea deci ocazia să cunoaștem motivele muzicii care interpretează sufletul mulțimei. Se aseamănă mult în aceasta privință cu vestitul cor „Vidu“ din Lugoj.

Oaspeții artei cehoslovace fie bineveniți pe pământul nostru!

Camerele de muncă și Consiliul superior

Proiectul de lege al dlui Trancu-Iași, pentru înființarea și organizarea camerelor de muncă și a consiliului superior al muncii, a trecut prin Parlament și în scurtă vreme legea va fi promulgată.

Potrivit tradiției noastre guvernamentale foarte puține amendamente propuse de „aleșii națiunii“, au fost primite să schimbe fizionomia proiectului inițial. Este doar în joc onoarea băncii miniștrilor care deține întreaga înțelepciune și care nu poate greși niciodată.

Legea camerelor de muncă, definește aceste instituții astfel: „Camerele de muncă sunt organe de reprezentare și ocrotire a muncii industriale și comerciale“.

Reprezentare față de cine, ocrotire contra cui?

Ideia camerelor de muncă se leagă de ideea unui parlament profesional al muncii, de nevoia de reprezentare a acestei categorii sociale în parlamentul țării. Aceste „camere“ sunt sortite ca, împreună cu camerele de industrie și comerț și camerele agricole, să trimită un număr de senatori, pentru reprezentarea muncitorilor salariați în parlament în scopul informării exacte a legiuitorului despre revendicările acestei clase.

În acest înțeles camerele de muncă se suprapun sindicatelor și uniunilor lor, unde interesul strict individual al profesiei, primează. Camerele de muncă ar reprezenta interesele generale, interesele de clasă socială, interesele de reprezentanță în forța legislativă a țării.

În opoziție cu camerele de industrie și comerț unde sunt reprezentați numai patronii, camerele de muncă ar trebui să cuprindă numai salariați.

Legiuitorul a înțeles altfel aceste instituții. Camerele de muncă, care trebuiau să fie parlamente muncitorești, reprezentanțe electivă muncitorești, organizații pur muncitorești, pentru o reprezentare reală a muncii salariate și ocrotirea acesteia, au fost croite ca instituții paritare în care patronii intră în număr egal cu muncitorii, și în plus, în care sunt introduși un număr de membri de drept care vor strica în dauna muncitorimei și acel ipotețic echilibru paritar.

Pentru această înțelegere a camerelor de muncă? Pentru ce s'a renunțat — mai bine, pentru ce nu s'a voit — să avem o instituție electivă muncitorească, care să ne reprezinte în realitatea lor interesele acestei clase, doleanțele lor, revendicările lor? Pentru ce s'a crezut că interesele muncii pot fi mai bine înfățișate printr'o rezultantă a celor trei forțe economice: forța patronală, forța muncitorească și forța administrației publice?

Răspunsul nu e greu de dat.

Statul nostru e un stat burghez, burghez în urita accepție a cuvântului. Conducătorii lui de azi, ca și cei de ieri, sunt reprezentanții tipici ai ideii capitalistoburgheze. Ei nu au nici o încredere în muncitorime, privesc cu suspiciune acțiunea

lor sindicală, urmăresc cu persistență distrugerea mișcărilor muncitorești independente. Ei au dat draconica lege a organizării sindicale și aceea a persoanelor civile, ei împiedică sub fel de fel de pretexte activitatea sindicală, ei luptă pe căi condamnabile să introducă în sindicate desbinare, orientări greșite, acțiuni disolvante, ei au înființat sindicatele galbene, au introdus sistemul agenților provocatori, au folosit și folosesc sistemul spionilor până în comitetele cele mai de încredere ale muncitorimei.

Statul de azi dușman al sindicalismului muncitoresc nu putea să creieze o nouă forță socială muncitorească în camera de muncă. Nu putea să refuze pe față, fără a se isbi de ostilitatea unei puternice pături sociale, dreptul de apărare a intereselor importante grupe economice reprezentată de muncitorimea salariată, când acordase acest drept patronilor industriași, comercianți și agricultori, însă acest drept trebuia temperat, falsificat, mistificat. Și de aci camera de muncă paritară în care interesele muncii nu sunt reprezentate și aparține numai de muncitori, ei și de patroni. Dar pentru siguranța isbândeii punctului de vedere patronal, legea introduce destui membri de drept, care ca reprezentanți ai Statului burghez nu vor avea să susție punctul de vedere muncitoresc.

Și astfel iată cum un drept muncitoresc deși de formă acordat muncitorimei, stă în mâna autorității de stat care nu numai că îl poate acorda dacă și când vrea, dar îl și poate modifica sau chiar retrage când vrea.

S'a renunțat la unitatea camerelor de muncă, principii care sta la baza camerelor de industrie și comerț, și care singur le face rodnice fiindcă interesele profesionale trăiesc și se desvoltă în deplină armonie, de dragul unei parități, unui echilibru, unei armonizări între capital și muncă, armonizare care nu va avea loc niciodată.

Munca, principiul fundamental al vieții sociale și economice, nu e conceput și privit la fel de patroni și muncitori. Pentru cei dintâi e o marfă supusă cererii și ofertei fără rol activ în producție, pentru cei din urmă o funcție socială, cu rol în producție, dacă nu mai mare, cel puțin egal cu acel al capitalului. În aceste concepții fundamentale obose cum se vor putea înțelege patronii cu muncitorii și cum se vor putea armoniza interesele lor.

Este veșnicul mijloc al armoniei din vechile corporații de meseriași, în care trăiau într'o societate patriarhală patronii evului mediu cu calfele lor.

Stările de atunci s'au schimbat. Salariații care nu mai poate spera să ajungă patron este câștigat de mentalitatea sindicală, singura care îi dă posibilitate, în unire cu ceilalți tovarăși, să fie piept puterii patronale, și dorinței nesățurate de

exploatare a capitalistului. Iar patronul, devenit mare patron, depărtat cu totul de muncitorul, cu care, în trecut, trăia și muncea împreună, a fost câștigat de mentalitatea capitalistă. Astăzi muncitorii și patronii aproape nu mai au interese comune, oricum ei nu pot găsi singuri echilibru, armonizarea nici în interesele ce privesc societatea în general.

Camerele de muncă astfel concepute nu au nici un înțeles. Ele nu reprezintă parlamente muncitorești fiindcă, deși membrii sunt aleși, ele nu sunt parlamente întrucât ministrul muncii, cooperăției și asigurărilor sociale poate desemna membri de drept, care au vot deliberativ și influențează caracterul votului camerei, și nu sunt muncitorești, întrucât nu sunt compuse numai din muncitori, nu vor avea mentalitate muncitorească, și nu vor avea de apărut interesele muncitorimei. Ele nu reprezintă nici organe de apărare a muncii industriale și comerciale, fiindcă concepțiile diversilor membri ai acestor camere despre muncă, nu pot fi niciodată armonizate, iar prin votul membrilor de drept punctul de vedere muncitoresc va fi sistematic înlăturat, astfel că nu va fi vorba nici de echilibru, nici de armonizare, nici de un punct de vedere comun, ei de o majorare, înfrângere necurmată a punctului de vedere muncitoresc. Și atunci, apărarea muncii contra intereselor muncitorimei!

Prin construcția lor, deci, camerele de muncă sunt niște organe hibride, fără roșt social, neviabile.

Dar nu e numai atât, aceste instituții sunt organe lipsite de viață, menite să rămâie în veșnică inactivitate.

Camerele de muncă sunt lipsite de autonomie. Ele sunt înființate prin decret regal, pe temeiul unui jurnal al consiliului de miniștri, după propunerea ministrului muncii și cu avizul consiliului superior al muncii. Deci Statul le dă naștere. Mai departe. Statul le determină competența teritorială, sediul, numărul membrilor și numărul secțiilor și al subsecțiilor. Statul stabilește balanța încheierilor lor, numind pe membrii de drept. Statul numește secretarii care vor conduce camerele de muncă. Statul își numește pe lângă fiecare cameră un comisar al guvernului. Acest comisar, în afară că poate avea dreptul să facă la fiecare chestie observațiile sale, care obligator trebuie trecute în procesul verbal, are dreptul să ceară Ministerului, suspendarea hotărârilor camerei, pe care le crede nelegale. Iar ministrul pe lângă că poate anula hotărârile camerelor, își rezervă dreptul să le și disolve numind el un comitet „provizoriu“ după cum crede de cuviință.

În acest chip, Statul își rezervă asupra camerelor de muncă toate drepturile, răpindu-le astfel orice iluzie de libertate, orice îndemn la activitate.

Aceste instituții, care ar fi putut fi, vii organe muncitorești, reprezentante efective ale clasei muncitorilor salariați, și ocrotitoare reale ale muncii salariate, vor fi cu totul inactive. Legea se îngri-

jește de altfel, ca ele să nu aibă nimic de lucru, nimic de hotărît.

Prin lege camerele de muncă au următoarele atribuții:

a) să colaboreze cu ministerul muncii, cooperăției și asigurărilor sociale prin organe anume delegate și în limitele fixate prin legi, regulamente și decizii ministeriale, la aplicarea legislației muncitorești. — Se poate observa aici că această colaborare nu e cerută până acum, căci altfel s'ar face o cât de mică precizie, și nefiind obligatorie, greu ne putem închipui că se va cere această colaborare, puțin interesantă din punct de vedere burghez, de-acum înainte.

b) să contribuie la întreținerea unor bune raporturi între factorii producției. — Deziderat vag și inoperabil.

c) să contribuie la o temeinică organizare și pregătire profesională a salariaților din industrie și comerț. — Cum să contribuie? Cu bani? 'N'au! Cu competențe? 'N'au! Cu sfatul și îndemnul bun? Pe ce cale poate camera să aducă această prețioasă contribuție?

d) să cunoască piața muncii și să organizeze sau să contribuie la organizarea biourilor de plasare, luând, ori semnând, autorităților în drept, măsurile necesare pentru înlăturarea sau reducerea crizelor, de șomaj. — Fără concepția unitară, fără mijloace materiale, fără autoritate, cum vor putea cunoaște, organiza și lua măsuri în chestiunea pieței muncii în care singur Statul are puțința să facă ceva? Oricum de ce acest vag, când camerelor de muncă, tocmai fiindcă sunt paritate, li s'ar putea da sarcina și mijloacele de strângere a anumitor date statistice privitoare la piața muncii, șomajului, salariilor, contractelor de muncă, și de organizare a unor bune bioururi profesionale de plasare?

e) să patroneze, să ajute sau să înființeze instituții de cultură și de ridicare economică și socială a salariaților din industrie și comerț. — Muncitorii patronând! Instituții care nu-și găsesc echilibrul intern și un suflet propriu, să înființeze instituții culturale, economice, sociale! E cam pretentios și prea mult!

f) să-și dea avizul, la cererea ministerului muncii, cooperăției și asigurărilor sociale, asupra proiectelor de legi sau regulamente și, în general, asupra tuturor chestiunilor interesând munca din industrie și comerț. — Să dea avize, care nu se cer totdeauna, și care nu se respectă niciodată, la ce folos?

g) să colaboreze la întocmirea statisticilor sau anchetelor cerute de ministerul muncii, cooperăției și asigurărilor sociale, sau să întocmească asemenea statistici și anchete din proprie inițiativă. — Nimic precis. La ce statistice și anchete, în ce formă, în ce măsură?

h) să apere și să susțină drepturile salariaților din industrie și comerț pentru neplata salariilor sau pentru concedieri intempestive, putând valorifica în justiție, în locul celor în drept, dar în numele acestora, drepturile derivând, fie din contractele individuale, fie din convențiile colective de muncă. — Atribuții

cu nimic justificate. Ele nu fac din aceste camere instanțe judiciare, ci apărători ai salariaților de cele mai multe ori fără autoritate și competență.

i) să prezinte ministerului muncii, cooperăției și asigurărilor sociale un raport anual privitor la rezultatele aplicării legislației muncitorești, însoțit de observații cu privire la lipsurile sau modificările impuse de experiențe — paperaserie, ce nu va fi niciodată consultată, scrisă mai totdeauna de mântuială, pentru împlinirea forme, de secretar — omul ministrului — și înmormântată în arhiva ministrului.

j) să colaboreze cu consiliile județene sau comunale și cu celelalte camere profesionale la buna organizare și propășire a muncii. — Vag, vag, vag! Vorbe, vorbe,

k) să delege, conform legii administrative, reprezentanți în consiliile județene și în consiliile comunale din circumscripție și să aleagă, potrivit legii electorale, numărul de senatori fixat pentru camerele de muncă.

La alegerile de senatori cât și la desemnarea delegaților conform celor specificate mai sus, nu vor participa decât alegătorii salariați ai camerelor de muncă, cei aleși sau delegați trebuind să fie

tot din sânul lor. — Singura atribuție reală și care va ține existența intermitentă a acestor camere.

De aci se vede că, cu tot luxul de aliniate și cu tot talentul birocratic de a crea atribuții ce nu există și nu vor fi exercitate, camerele de muncă nu au atribuții, nu au nimic de lucru, și vor tânji în neactivitate.

În acest fel camerele de muncă nu-și vor ajunge scopul teoretic nici legal, și ideea binefăcătoare a reprezentanței muncitorești, electivă și răspunzătoare, este compromisă.

Pentru rezolvarea chestiunilor muncitorești, legea mai creiază un consiliu superior al muncii, care și el nu va avea de făcut decât să-și dea avizul și să propună, asupra și despre ce va crede că e bine, în chestiile muncitorești.

Cu un număr mare de membri, cu reprezentanți ai instituțiilor Statului, ai patronilor, ai salariaților și ai specialiștilor, consiliu superior al muncii, sub prezidenția ministrului muncii, va lucra ca un mic congres.

Din sânul său va alege un comitet permanent al muncii, care lucrează în numele și cu rezerva aprobării consiliului a hotărârilor sale.

Gh. Niculcea

ACTUALITAȚI

'La mormântul lui Sandu-Aldea *)

Una din cele mai luminoase energii ale sfintei brazde hrănitoare s'a frânt în mijlocul activității ei productive. Un învățător puternic prin știința și devotamentul lui de apostol și-a închis pentru totdeauna glasul. S'a frânt un condeiu neobosit în răspândirea cunoștințelor bune între plugarii dintre cari ieșise și pe cari îi iubia cu toată căldura inimii sale mari și mult cuprinzătoare.

Prefacerile misterioase ale firii au frânt la pământ pe Sandu-Aldea, acel trunchiu de om, care a fost prietenul nostru și învățătorul celor mulți, care părea a fi adunat în trupul său toate puterile fizice date unui om, după cum avea în mintea lui bogățiile științei teoretice și aplicate împreunate și înflorite prin razele artei. Toate acestea s'au oprit deodată, când încă câteva decenii păreau că-i stăteau înainte pentru activitatea lui.

Sandu-Aldea era fiul acelei rase puternice de cojani, cari au coborât dela munți, adăpostul și izvoarele de energie ale nemului nostru și s'au întins peste câmpiile rămase pustii în urma invaziilor în valuri ale popoarelor barbare. Sandu-Aldea era fiul Bărăganului, unde cea mai încordată muncă era veșnic însoțită de lupta împotriva primejdiilor dela lupi și mai ales dela oameni.

Sandu-Aldea a învățat dela ai lui pă-

rinți și străbuni și din propria lui cunoștință, câte feluri de paraziți se furăsează ca să fure roadele muncii grele a românului în larga câmpie deschisă crivățului și austrului, precum și valurilor omenești de străini cotropitori.

Nimeni ca Sandu-Aldea nu a înțeles și mai ales nimeni nu a simțit ca dănsul marea poezie a brazdei și a lanurilor învinsă la soare. În urma plugului, Ape mari, Drum și popas sunt minunate opere de artă de cel mai curat caracter românesc, spuse într-o limbă curată, dulce și plină de energie.

Nimeni nu a arătat ca Sandu-Aldea, în cartea lui renumită Două Neamuri, cum s'a strecurat între noi străinul parasitar, care a pătruns cum pătrunde pirul între pietrele zidului și le desparte și le deslipește, făcându-se stăpân în locul lor. Numai bătrânul și mult pășitul boer Neulcea, genialul povestitor al durerilor Moldovei cu un secol și jumătate înainte, a mai arătat — așa de viu — această parte a durerilor intoxicației vieții neamului nostru.

Sandu-Aldea pe cât a fost de luminat agronom și neobosit propagator pentru această știință practică, aducătoare de bogăție și de energie, tot pe atâta a fost și artist — o rară îmbinare a acestor două feluri de energii intelectuale. Pe această parte el era al nostru. Puterea lui de concentrare ne-a arătat viața plugarului în mijlocul cadrului măreț al naturii, cu energiile ei, cu pătoreșcul ei, cu greutatea

*) Cuvânt rostit la înmormântarea scriitorului, 23 Martie 1927.

șile și luptele ei. Toate acestea le-a lăsat în scrieri neperitoare, cari îi vor păstra pentru totdeauna un loc luminos de mare cinste între scriitorii literaturii noastre naționale. Orice român care va ceti Două Neamuri, va înțelege din acea povestire mai multe din suferințele neamului, decât din multe volume pline de documente și de note erudite.

Plecarea lui dintre noi lasă adânci păreri de rău, atât în lumea largă a plugarilor, cât și în lumea literelor.

Pomenirea lui Sandu-Aldea va fi vie câți secolii Români vor voi să-și înțeleagă trecutul și bună parte din prezent!

I. Bianu

Membru al Academiei Române

POLITICA EXTERNA

Dela sistemul alianțelor la pactele de neagresiune și siguranță

Din mulțimea transformărilor pe care pacea generală din 1919 și constituirea Societății Națiunilor le-a impus vieții internaționale și raporturilor dintre State, una ne atrage în mod deosebit atenția prin actualitatea și importanța ei.

Este părăsirea vechiului sistem al alianțelor defensive chiar când ascundeau scopuri ofensive, pentru garantarea siguranței Statelor aliate, și înlocuirea lui prin așa zisele „pacte de siguranță reciprocă” sau numai pacte de „neagresiune” și bună vecinătate.

Triplicea și Duplicea

Istoria diplomatică a Europei după pacea dela Frankfort (1871), care consfințise întâietatea Germaniei în politica bătrânului continent, este dominată de sistemul Triplei Alianțe încheiată la 1879 dintâiu între Germania și Austro-Ungaria, apoi completată la 1882 prin adesiunea Italiei, iar anul următor prin adesiunea României grav jignită în congresul dela Berlin de politica rusească.

În forma inițială, Triplecea nu era altceva decât un adevărat contract de asigurare reciprocă între primii doi contractanți, unul temându-se de revanșa Franței eventual cu sprijinul Rusiei (Germania), celalalt privind cu îngrijorare perspectiva unei agresiuni rusești (Austro-Ungaria).

Congresul dela Berlin jignind adânc Italia, singura mare putere care eșise de acolo cu mâna goală, a împins-o imediat după tratatul dela Bardo dintre Franța și Tunisia în rândul puterilor centrale, pe deoparte prin opoziție cu politica franceză din Mediterana și Nordul Africei, pe de alta din nevoia siguranței la Adriatică din partea monarhiei habsburgice. Fiindcă, după formula plastică a unui diplomat italian, între Italia și Austro-Ungaria nu putea să fie, la Adriatică, decât alianță sau război, regatul peninsular a început de nevoie cu alianța pentru a sfârși cu războiul la momentul potrivit: așa cerea siguranța adriatică italiană!

Cât despre România, jertfită și jignită la congresul de Berlin poftelor de cucerire rusești la gurile Dunării prin complicitatea Austro-Ungariei și calculul lui Bismarck, ea a sfârșit, la 1883, prin imitarea gestului Italiei alipindu-se Triplei. Era cea mai cuminte politică de si-

garanță externă pe care o putea face atunci Statul român abia de curând recunoscut independent.

Sistemului de alianță defensiv și conservator al Triplei i-a răspuns mult mai târziu Franța și Rusia prin încheierea unei alianțe asemănătoare la data de 20 August 1891.

Politica europeană s'a desfășurat, apoi, în decurs de peste trei decenii, între cele două mari alianțe, Triplecea și Duplicea, — acestea din urmă alipindu-i-se cu timpul și Anglia care, la început, privise cu simpatie încheierea Triplei Alianțe.

Ceeace a caracterizat sistemul vechi al politicii de siguranță europeană a fost, alături de alianțele defensive, secretul cuprinsului lor. Cabinetele diplomatice bine capionate au păstrat cu gelozie secretul convorbirilor și angajamentelor luate în numele popoarelor aliate, deși era vorba de adevărate legăminte pe viață și pe moarte între Statele semnatare, cum s'a dovedit mai târziu prin prăbușirea monarhiei habsburgice și a imperiului țarist.

Condamnarea sistemului alianțelor

Dar sistemului i-s'au adus învinuiri foarte aspre și condamnarea lui la pacea generală nu s'a putut înlătura.

S'a spus pe drept cuvânt că tocmai sistemul alianțelor rigide dintre State, chiar când sunt strict defensive, a avut darul de a împărți continentul în două tabere ostile și bănuitoare, supraveghindu-se reciproc și înarmându-se pe întrecute în vederea ceasului grozav.

Incordările diplomatice dinaintea de 1914 au făcut dovada primejdiilor sistemului, iar izbucnirea războiului în August 1914 a confirmat din nenorocire întru totul cele mai pesimiste prevederi: mecanismul automat al alianțelor a dat conflictului proporții fără precedent chiar din primul moment. Dar Italia și România au rămas în afară de acest conflict pe temeiul obligațiilor strict defensive, din tratat, pe care ceilalți doi aliați le încăleaseră deslănțuind războiul ofensiv.

Încât am putea conchide că vechiul sistem prin secretul angajamentelor, prin automatismul alianțelor în caz de conflict local tinzând la generalizarea lui și prin deformarea caracterului inițial defensiv, cum au fost Germania și Austro-Ungaria

față de Italia și România, a trebuit să fie și a fost condamnat la pacea generală.

Sistemul siguranței după 1919

Constituirea Societății Națiunilor și prevederile din pact au avut tocmai misiunea, între altele, să înlătore și scese primejdiile pentru pacea lumii decurgând din sistemul alianțelor și din secretul diplomației. Astfel au apărut în punctele lui Wilson și apoi, în pactul S. N., condamnarea diplomației secrete și obligația de încredere și publicitate la Geneva a tuturor tratatelor și convențiilor internaționale (art. 18), precum și interzicerea pe viitor de a încheia tratate în contra-zicere cu prevederile din pact și chiar anularea acelor tratate vechi contravenind obligațiilor noi (art. 20) cu excepția tratatelor de arbitraj sau a înțelegerilor regionale având de scop exclusiv păstrarea păcii (art. 21).

Cele trei articole menționate din Constituția Societății Națiunilor (18, 20 și 21) ne explică părăsirea vechiului sistem de siguranță internațională, după cum insuficiența sancțiunilor art. 16 pentru a garanta respectarea prevederilor art. 10 din aceeași constituție ne arată că cea nouă a siguranței sub forma „pactelor” în cadrul prevederilor art. 21, 10 și 16 și cu toată publicitatea cerută de art. 18.

Dar trecerea dela vechiul sistem al alianțelor la cel al pactelor de siguranță și neagresiune nu s'a făcut în mod brusă și nici n'a fost lipsită de serioase piedici.

În primul rând, s'a susținut că prin constituirea Societății Națiunilor, la pacea generală, Statele au delegat problema siguranței în cadrul pactului obligator pentru toți membrii și stabilind (art. 10) respectarea „integrității teritoriale” și a „independenței politice” actuale a fiecăruia prin forța tuturor. Cum alte articole din pact interzic războiul de agresiune și stabilesc proceduri juridice sau politice, după natura cazurilor, pentru aplanarea pacifică a conflictelor eventuale, iar art. 16 prevede chiar sancțiuni împotriva Statului care ar nesocoti aceste reguli din pact, — urmează în mod logic că alianțele, fie și defensive, dintre două ori mai multe State, sunt astăzi lipsite de scop și, prin urmare, trebuiesc înlăturate.

În cadrul alianței celei mari și obligatorii cu scop pacific și conservator, pe care o constituie pactul Societății față de toți membrii laolaltă și de fiecare în parte, orice alianță în două sau trei, cu caracter limitat local apare ca un non sens și poate fi socotită chiar ca o primejdie prin amintirea celor două sisteme de alianță care au dus automat, în 1914, la marea război.

Acesta a fost raționamentul rigid și pe temeiul lui Mica Antantă a suferit, la început, bănuielele și acuzațiile marilor aliați până și în sânul adunărilor Societății Națiunilor unde era învinsă, fără înconjur, că încăleca prevederile art. 20 din pact interzicând acordurile particulare dintre State.

Insuficiența pactului S. N. și completarea lui

În realitate, însă, această Mică Antantă ca și alianța defensivă polono-română luaseră naștere după două experiențe durerose pe care le provocaseră neastâmpărul Ungariei în vara lui 1919 prin atacarea României pe Tisa, cum și poftele de revoluție mondială ale Rusiei sovietice în vara anului următor când a atacat Polonia. *Societatea Națiunilor*, neconstituită încă în vara lui 1919, luase ființă legală din Ianuarie 1920 după ratificarea tratatului de Versailles, dar cu toate acestea *n'a fost în stare să corespundă sarcinilor din pact cu prilejul războiului polono-bolșevic*. Insuficiența evidentă a sancțiunilor din pactul S. N. se verificase practic într-o asemenea împrejurare și atunci membrii s'au văzut siliți să completeze, prin acorduri suplimentare, ceea ce lipsea încă din pact.

Astfel au apărut pactele regionale sau locale de siguranță și neagresiune în conformitate cu prevederile art. 10 și 21 din pactul cel mare al Societății Națiunilor. Rețeaua lor se completează și devine tot mai deasă, tinzând să descurajeze orice gânduri de răzbunare sau de răsvărire împotriva noii ordine internaționale.

Pentru precizarea momentelor care au hotărât definitiv adoptarea noului sistem de siguranță, trebuie să notăm că *respingerea proiectului de arbitraj obligator (1924) de către Anglia a avut o influență covârșitoare*. Chiar din iarna anului 1924 politica guvernului conservator englez respingând protocolul ca un mijloc general de siguranță, s'a declarat pentru sistemul pactelor regionale sau locale de siguranță realizând, în etape progresive, ceea ce se încercase cu temeritate și dintr'odată la Adunarea S. N. din 1924. Prin această schimbare de atitudine a imperiului britanic, toate pactele sau tratatele particulare de siguranță încheiate între membrii Societății precum Mica Antantă, tratatul româno-polon, cehoslovac-francez, italian-juoslav, etc., etc. deveniau angajamente menite să garanteze pacea și erau, deci, perfect compatibile cu prevederile pactului din art. 21. Dovada strălucită în acest sens am avut-o în 1925 prin încheierea acordurilor dela Locarno în jurul unui nucleu central pe care-l constituie pactul renan de siguranță și neagresiune reciprocă, pe Rhin, între Germania deoparte, Franța și Belgia de alta sub garanția formală a Angliei și Italiei.

De atunci, modelul pactului renan a ajuns la modă și este citat mereu ca un exemplu demn de imitat. Tratatul defensiv inițial dintre România și Polonia semnat la 3 Martie 1921 sprijinind exclusiv frontierele orientale comune a fost reînnoit, la expirarea lui din Martie 1926, sub forma unui pact general de siguranță reciprocă în cadrul pactului Societății Națiunilor și ținând seamă de spiritul dela Locarno.

¹ Vezi *Societate de Maine* anul III. No. 17.

Pactul franco-român semnat la 10 Iunie 1926 a luat același caracter și model, cu un adaus specific la urmă: un protocol de neagresiune prin care România repetă oferta dela Genova (1922) reînnoită de câteva ori către Rusia de a încheia un pact de neagresiune reciprocă pe baza *statu-quo*-ului politic teritorial existent la Nistru între ambii vecini.

Acelaș spirit dela Locarno și din pactul S. N. îl regăsim formulat categoric și în pactul de amicitie și colaborare cordială dintre România și Italia, semnat la 17 Septembrie 1926.

Prețutindenii afirmarea dorinței de pace și bună vecinătate între State, indiferent dacă sunt ori nu membri ai Societății Națiunilor, — cu subînțelesul calificării de „agresor“ cel puțin moral la adresa celui Stat care refuză sau nu răspunde la oferte sincere și publice de neagresiune.

Formula pactelor de amicitie și „neagresiune“ o regăsim, de altfel, adoptată și de conducătorii dela Moscova prin cele din urmă tratate încheiate cu Germania, Turcia și unele state baltice (Lituania, Lettonia).

Pentru bolșevici „pactul de neagresi-

une“ nu însemnează nici inspirația din opera instituției pacifice dela Geneva, pe care ei o detestă cu violență, nici imitații ale acordurilor dela Locarno, de care de asemeni nu s'au bucurat, — ci însemnează pur și simplu o măsură de prevenire, pe frontierele apusene, împotriva oricăror eventualități de sancțiuni interționale în cazul când, aiurea, politica de agitație comunistă ar da loc la mari turburări atingând puterile europene coloniale.

Indiferent de mobilul tănuț sau vizibil, sistemul pactelor de neagresiune și siguranță reciprocă între Statele vecine sau numai solidare prin interesele lor ne apare, astăzi, de aplicație universală prin înlocuirea sau înlăturarea sistemului alianțelor dinainte de marele război, — după cum publicitatea acestor pacte contrastează violent cu secretul excesiv al tratatelor defensive-ofensive de odinioară.

În mulțimea semnelor vremii care ne arată că *s'a schimbat ceva în lume*, după război, variația sistemelor privitoare la siguranța Statelor prezintă o importanță de primul ordin.

N. Dașcovici

C. Sandu-Aldea

Încă unul din puținii aleși, a luat calea cea fără de întoarceri!

C. Sandu-Aldea, literat de seamă, membru corespondent al Academiei, profesor și agronom valoros, a murit.

Peste sufețele sănătoase românești, moarșea sa, așterne un trist și greu zăbranic de doliu.

Activitatea literară, Sandu-Aldea și-a început-o sub influența curentului „semănătorist“ însuflețit mai ales de dl N. Iorga.

Cei care i-au cunoscut însă viața, știu că și fără acest curent, Sandu-Aldea n'ar fi putut să scrie altfel.

Vlăstar al câmpiilor dunărene, dogorite de arșița soarelui, își înfrățise sufletul cu glia, străduindu-se prin operele sale literare, să-i lege cât mai strâns pe toți fiii acestui neam, de binecuvântata țărână strămoșească.

În urma plugului, Pe margineanca, Ape mari, Drum și popas, Două neamuri etc. sânt pagini crestate adânc pe răbojul literaturii noastre.

Scrierile sale împart cu dărnicie într'un stil ales, minunate icoane, în cari se oglindesc frumusețile naturii, pe care a iubit-o cu sfîntenie, cum și întreaga muncă trudnică și nerăsplătită, a țărânului atât de obișnuit pe vremuri. Și dacă în literatură ținta sa de căpetenie a fost să poată face o legătură omenoasă între intelctualitate și sufletul poporului, prin scrierile sale de specialitate, pe lângă știință, a căutat să lumineze cât mai mult mintea țărânului român, spre a face din el un agricultor desăvârșit.

Sandu-Aldea a fost un adevărat iubitor de oameni, un cinstit doritor de mai bine obște.

Numele lui va rămâne pe veci legat de literatura neamului nostru, de știința noastră agricolă, dar mai ales de sufletul țărânimii române, pe care l'a voit cât mai înălțat, cât mai fericit.

D. Psatta

Abonați „SOCIETATEA DE MAINE“

Redacționale

— Domnii scriitori cari doresc să colaboreze la numărul nostru de sărbători sunt rugați a ne trimite de urgență materia.

— Domnii redactori externi și cronicari sunt rugați a ne pune la îndemână articolele și cronicile până cel mai târziu în 11 Aprilie.

— Din cauza sărbătorilor catolice ne vedem nevoiți a pregăti nrul nostru de ss. Paști cu câteva zile mai repede, pentru a faranta fiecărui abonat și cititor primirea la timp a revistei.

— Numărul nostru viitor este nrul de ss. Paști, care va apărea în condiții excepționale: materie selectă și pagini înmulțite.

O statistică a Românilor ardeleni dela începutul veacului al XVIII-lea

Statistica pe care o publicăm mai jos se află în arhiva Cancelariei aulice ardeleni (Arhivele statului din Budapesta) sub No. 111 din 1716 într'un vo um more de acte privitoare la luptele pentru alegerea unui nou episcop unit după moartea lui Atanasie Anghel (1713). Faptul, că statistica se găsește în r'un volum de acte dela 1716 nu dovedește că e scrisă în acest an fiindcă tot acolo se găsesc o mulțime de documente din 1714 și unele

din 1715. Aflarea ei aci dovedește numai, că nu e făcută după 1716.

Statistica aceasta, oricât ar fi de sumară, nu este lipsită de interes: ea este, dacă nu mă înșel, cea mai veche statistică a românilor ardeleni și dovedește că și înainte cu două sute de ani adevărații stăpâni ai Ardealului eram noi, ca și azi.

Z. Păclișanu

EXTRACTUS SUMMARIUS

Locorum in Transilvania pure talium, mixtorum in quibus Valachi degunt nec non sacerdotum eorumque non unitorum atque Bigamorum quibus familiae seu paria hominum subnectuntur. *)

	Habet loca universim considerata	Pure valachica	Mixta cum alijs nationalibus	Ignota au quit pure valachica au non	Popas univ. sim. consideratos	Unitos	Non unitos	Bigamos	Incolarum hominum paria
Archidiaconatus Kolozsmonostor habet ✓	50	35	15	—	73	67	6	4	2075
" " Naszeud ✓	46	24	22	—	81	79	2	1	2885
" " Olá Iaposiensis ✓	26	23	3	—	52	46	6	9	2928
" " Monoriensis ✓	34	25	9	—	42	28	14	2	1033
" " Vimmensis ✓	50	46	4	—	64	38	26	9	1367
" " Dalijensis ✓	25	21	4	—	59	52	7	4	1444
" " Petensis ✓	48	22	25	1	48	44	4	4	1392
" " Csikindaliensis ✓	76	9	66	1	24	20	4	5	1606
" " Sz. Martoniensis ✓	42	22	18	2	52	47	5	5	1539
" " Röcsiensis ✓	23	7	16	—	36	28	8	8	1042
" " Korasiensis ✓	35	32	3	—	46	38	8	8	1012
" " Cservediensis ✓	22	15	7	—	36	32	4	5	599
" " Resinariensis ✓	30	16	14	—	97	78	17	7	4318
" " Benyensis ✓	66	37	29	—	106	99	7	12	3004
" " Carolinensis ✓	33	22	11	—	57	52	5	5	1767
" " Dioncaliensis ✓	53	37	15	4	95	71	24	7	2376
" " Thordensis ✓	18	15	3	—	52	48	4	3	1080
" " Szakaliensis ✓	22	14	8	—	36	34	2	2	738
" " Bojaniensis ✓	46	31	13	2	29	21	8	7	761
" " Bradensis ✓	38	27	8	3	38	23	15	3	1049
" " Koluniensis ✓	43	10	33	—	69	67	2	6	2602
" " Dobrensis ✓	73	57	16	—	78	49	9	7	2431
" " Nyires Töiensis ✓	20	—	20	—	22	21	1	2	943
" " Erdő Szent Gyeliensis ✓	33	4	—	29	35	30	5	4	839
" " Boncz-Nyiresiensis ✓	33	18	15	—	33	30	3	—	1415
" " Kasaiensis ✓	37	27	8	2	70	54	16	3	1418
" " Kaprariensis ✓	25	16	9	—	34	31	3	3	932
" " Theuriensis ✓	42	—	—	42	76	72	4	3	2741
" " Dui vicarij Sukiensis ✓	132	75	57	—	147	126	19	15	4036
" " Boros Jendensis ✓	35	11	24	—	56	54	2	4	2418
" " Szovorosiensis ✓	56	—	—	56	59	51	8	8	1663
" " Szilvasiensis ✓	59	49	10	—	67	63	4	8	1987
" " Ludisoriensis ✓	25	24	—	1	93	75	17	11	1855
" " Gradisteniensis ✓	72	49	23	—	77	66	11	14	2823
" " Bistrensis ✓	14	10	4	—	52	33	19	4	2180
" " Somfalviensis ✓	74	18	56	—	58	55	3	1	2169
" " Haromszekiensis ✓	80	—	80	—	16	5	11	3	914
" " Szaszsebes ✓	31	12	19	—	75	63	12	7	2969
" " Porcsesd ✓	5	4	1	—	33	26	7	—	1032
" " Balamiriensis ✓	16	11	5	—	62	59	3	7	1636
" " Hunyadiensis ✓	113	95	18	—	128	122	6	23	4228
" " Vinczensis ✓	35	30	5	—	74	61	13	4	1976
" " Udvarhely in Cottu Körep Szolnok ✓	101	77	24	—	96	33	63	22	2259
" " Veneciensis ✓	127	43	84	—	114	76	38	8	4374
Summa	2064	1110	804	143	2747	2260	456	279	85857

*) Orig. Archiv. Cancelariei aulice ardeleni Nr. 111—1716 Budapesta.

Deputații români în dieta din Pesta la 1861

(Continuare și sfârșit).

Informații despre dietă a mai trimis într-o scrisoare din 7 Iunie 1861, aceea însă nu ni s'a păstrat. Dar s'a păstrat *scrisoarea din 9 Iunie 1861*, în care I. Maniu face o expunere detaliată a debaterilor parlamentare din 7 și 8 Iunie.

Scrisoarea tratând un subiect în mod unitar, o reproduc în întregime. „Mult Stimat Unchiule! — Numai alaltăieri am espedat o epistolă în care am scris mai multe; întâmplându-se unele lucruri în ședințele dietale de ieri și alaltăieri, cred că nu va fi superfluu dacă voi comunica și DVoastră. Înainte de toate trebuie să-mi exprim bucuria că în acestea întâmplări am văzut pe deputații noștri — cu puțină excepțiune — apropiindu-se de olaltă.

„In ședința din 7 s'au început dezbaterile asupra adresei, s'a luat din punct în punct; când a venit la punctul „a magyar nemzet képviselői“, Românii cu Popa în frunte, au făcut moțiunea, că nu așa, ci „Magyarország népképviselei“, să se pună în adresă. S'au sculat Unguru Marothy din Szatmár și Br. Simonyi din Arad și au părținit motivarea Românilor; după aceea alți Unguri în contra. Au mai vorbit Pop Iosif și Buteanu din Chioar și Mihályi din Marmația pentru motivarea lui Popa. Aici trebuie să fac o observațiune, că Mihályi, când au făcut Români conferința privată nu s'a învoit la atare modificare, propusă de Români, însă totuș, când a văzut că Marothy și Simonyi ca unguri, părținesc cu argumente tari, moțiunea Românilor, și el a vorbit foarte cu foc. A vorbit Buteanu, ca unul care prima dată e în dietă, — tare bine, tonul lui, volubilitatea în expresiuni, corpul lui cel înalt și impuitor a tras atențiunea a toată casa; îmi pare că ți-am spus că-mi place de el. Om tânăr, cu curaj militar, (în 48 soldat și adjutantul lui Bem) nu e om erudit, însă foarte priceput și inimă de român, fără patimă, și nu are alta înmăntarea ochilor, decât fericirea patriei și națiunei. Iți voi trimite vorbirea lui. După el s'a sculat un armean ungurizat, anume: Vertán, ales de Români din Bihor, ales prin intrigă și prin îmbătarea popilor de sub protopopiatul lui Pap János (toți neuniți). Acest armean prăpădit a vorbit contra Românilor, făcându-i de minciună pe deputații noștri, zicând între altele, „az én becsületes darocos román küldöim nem akarnak semi román politikai nemzetségről tudni, azok csak magyar nemzetséget akarnak; ezen eszme, csak némely selyem melényes, nem az én becsületes küldöim fejből származik, s ennél fogva ezek nevében protestálok, Popa et consortes motioja ellen“¹ Și

ce vor zice bieții Români din cercul respectiv? Apoi durere, dintre Români nu a fost nici unul care să-l fi refutat, pe prăpăditul de armean; și aceasta numai din cauza oamenilor noștri, adică 5 inși au fost vorbit și în obiectul acela nu le-a fost iertat să mai vorbească, iară DD. Vlad și Faur au fost prea comozi să vină la dietă. Care era în stare să-l desavueze pre acest nerușinat? Babeș a fost morbos, și Popovits Ioan, iară Misits, Pap János, Bika și Murgu nu au vrut. Maniu, Pascu și Bogdan spun, că de năcaz nu au fost în stare să vorbească; apoi acum vedeți cum stăm cu deputații de aici!

„Ședința de ieri a fost și mai interesantă, adică 8 români, au dat un amendament la Prezident ca în loc de „magyar érdek szempontból“ să fie „hazai érdek szempontból“. Acest amendament l-a propus în dietă Bogdan, l-a părținit Gr. Eduard Károly, după aceea s'a sculat un slovac Kálauz și a refuzat pe Români, asemenea și Klauzál, după el Br. Eötvös. Ötvös e capul partidei aristocraților și ascultă între altele ce a vorbit: „én ösmerek magyar fajti, román, tót, szerb stb. fajokat, hanem csak egy magyar nemzetet tudok... e hazának törvényei biztositják, minden honpolgárnak polgári jog egyenlőségét“. Iacă Unchiule, cum înțelege ungurul „egalitatea“. Ai mai văzut om ca acesta, în Pesti Napló a vorbit cu totul altminte și acum nice vrea să știe ceva de aceea! Vlad s'a sculat și a vorbit în contra lui și celor doi. Le-a spus cum se cade. Apoi un sârb încă a combătut pe Români. Io nu știu, nice un sârb, nice un slovac nu se află, care să definde cauza lor, în toată Casa numai Români se opun și pretind „melltányosság“ și în faptă nu numai în vorbă. Amendamentele Românilor se înțelege, au căzut, însă cădere lor de ieri i-a consolidat, adică toți sunt măchniți, și cei cu minte zice: amar de noi, proști am fost că le-am crezut. Numai Pap János, Bika (popu)² și Murgu, stau singuri, de partida Ungurilor, iar eşialalți, cari se aruncă în brațele lor cu grație fără grație, pr. Misits, Popovits Sigmund, Faur, Mihályi etc. sunt nollens vollens siliți a-și exprima măchnirea pentru blăstămăția Ungurilor. Misits, om căruia îi place învățătura, îmbătat de literatura ungurească, necunoscă-

de națiune politică română, aceia nu vreau decât națiune maghiară; ideia aceasta n'a răsărit din capul cinstiților mei alegători, ci numai din acela, al unora cu vesta de mătășă, de aceea în numele alegătorilor mei protestez împotriva motiunii lui Popa și consortes.

¹ Din punct de vedere al interesului maghiar, — din punct de vedere al interesului țării.

² Eu cunosc neam unguresc, neam român, slovac, sârb etc., dar nu cunosc decât o națiune maghiară... legile acestei țări asigură egalitatea de drepturi a tuturor cetățenilor.

³ Echitate.

⁴ Și Pap János și Bika erau protopopi.

tor de istoria noastră, a părținit cauza ungurească și a condamnat pe Români; însă pre cum se vede simțul național nu a perit din el; vorbește românește bine; e un om de care ne-am bucura toți de el, când ar fi adiect cauzei naționale, om tânăr de 33—34 ani; e persoană înaltă și frumoasă, cași care nu mai este alta în toată casa afară de Pap János, ambii făcuți bine, înalți, trăsuri frumoase și cu barbă neagră până în brâu, am speranță că Misits se face român cum se cade, va fi bărbat erudit; cuvântarea care o a ținut el, ca cive a Ungariei ne-a dat dovezi bune. Spun ceșialalți deputați că s'a certat ieri după prânz cu Ungurii, le-avis Misits în față, pagubă că nu v'au omorât Români în 48 pre toți, că nu sunteți demni de alta, — io-mi iau addio dela voi. Ieri după prânz au ținut Români conferință, au mânat pe Faur să spună lui Eötvös, că ei nu mai merg în conferințele private ale Ungurilor. I-a spus, că: Dle Baron, ai stricat tot ce ai făcut și ce ați scris până acum cu toții. Ce ați vorbit până acum de un an, tot ai stricat astăzi. I-a răspuns (Eötvös): Iartă-mă frate, m'ați adus în confuzie, și nice știu ce am vorbit; voi Români ne luați prea uște, și nu la locul său, nici suntem preparați să vă răspundem, lăsați naționalitatea, că aceea o vom isprăvi mai târziu! Iacă asta e o nouă dovadă, ce vreau Ungurii. Io cred că aceste fapte ale lor vor deștepta pe Români cari le-au dat crezământ orb până aci, și au condamnat pe Români că sunt reacționari; Mihályi vine la deșteptare, și din mai multe conversări cu el m'am convins, că e Român foarte bun, ma chiar înfocat, și cum sigur că nu se prefacă, e cu foc și vorbește fluid, cu elocvență ungurește, românește rău, ca poporul nostru dela plug. Nu-l pot face să creadă că uniunea e nelegală, în toate se unește cu Babeș și cu Popa, numai în privința asta nici el nici Man, fișpamul; nu au, nice vor avea nici o erudițiune; au numai gura bună, ca Ungurii, se vede că numai între Unguri au crescut. Mă mir de ei, că toate le au dela ei, numai rafinatura și rutina lor nu au; ei se țin de aristocrați și conversează cu aristocrații, însă nu au o țiră de rutină de care-s vestiți aristocrații ungurești. În 7 au avut conferință. Fiind la Buteanu în vizită, m'a chemat și pre mine să merg cu el la Gosdu, unde se adună. Au vorbit multe lucruri. Gosdu nu prea vorbea. În lucrurile în care se esprima, puteai observa că e om rutinat, se precepe a suci vorbele, a le interpreta, a vorbi cu rezervă; nu mă precep, ce intenție are omul acesta; sau pre noi ne înșală sau pre Unguri. A cetit în conferință, ce vrea să vorbească în casa de sus, am auzit și io fiind de față; 8 puncte aduce în vorbirea sa, prin care arată Ungurilor, pentruce nu vreau Români uniunea Transilvaniei. El nu zice că e în contra uniunii, el zice Ungurii că uniunea e legală, iară nouă din contra: apoi la fine nu știu ce va mai zice!

⁵ Sublinierea e a lui Ioan Maniu.

¹ Cf. Barițiu, Părți alese... III, pp. 110—11. George Popa a propus amendamentul, ca în loc de „Reprezentanții națiunei maghiare“ să se spună „Reprezentanții poporului Ungariei“.

² Cinstiții mei alegători români cu țundră, nu vreau să știe despre nici un fel

„Le-am spus lui Vladu, Pop Iosif: vedeți Dlor, că Deák și Ötvös v'-a înșelat, când v'-a verbuat la adresă; au zis că vor lăsa să faceți modificări în adresă, iară acuma când faceți cădeți tot într'una, cu toate moțiunile; Deák se face morbos, nu vine în dietă, iară Ötvös, vă spune în față că Românii sunt numai „faj” și nu „nemzet”. A știut Deák pentru ce îi chiamă la adresă.

„Mâne sau poimâne vine de sigur desbaterea pentru Transilvania și naționalități, pentru aceea eu nu plec mâne în 10, ci numai Miercuri în 12 Iunie. Tare sum curios ca să aud pre Unguri cum se înmâne și ce zic la vorbirile Românilor. În aceste două zile vor vorbi toți Românii. — Mă rog *Unchiule dacă puteți scrieți cuiva din Ardeal, ca numai decât să se adune într'un congres național, căci numai așa vom putea împune Ungurilor, vom putea elupta ceva dela ei și regim.* Despre rezultatul acestor două zile vă voiu serie îndată. — Sărutându-Vă mânilor răman al DVoastre nepot obediente Ioane”.

Ultima informație pe care o avem dela Ioan Maniu, despre dieta din Pesta, e din 13 Iunie 1861. În această scrisoare el comunică unchiului său următoarele:

„In 9 l. c. scriindu-Vă am zis că înainte de plecare Vă mai scriu odată. După prânz la 4 oare plec către Urbea-Mare, așa dar vreau ca puține să Vă scriu. In 10 și 11 l. c. iară au fost discuțiuni mari, asupra amendamentelor române. In 10 a propus *Sigism. Popovits* un amendament din proiectul határozatilor în locul „ohajtjuk hogy a méltányosság...”. In acestea discuțiuni mai toți Românii au vorbit, afară de *Murgu, Pap János și Bika, cari nu fac altceva decât votează cu Ungurii.*

„*Misite* încă a vorbit pentru amendamentul românesc; însă Românii ca de regulă iară au căzut și aci. In 11 a propus *Babeșiu* în privința Ardealului, le-a spus verde în ochi, că uniunea nu e legală și dacă e legală nu e justă și dreaptă. Să fi văzut amăreala Ungurilor! Cugetai că tot se sfarmă, au venit în confuzie nespusă; Românii însă stau 8 inși într'un loc remișcați și ziceau, că ei numai își împlinesc datoria când vorbesc așa; cu acest amendament încă au căzut. După aceea a venit *Popa George* cu altul, care sună scurt „és születés külömböské nékül”. Tot așteptau Ungurii că ce vrea el cu aceasta, de oare ce, acest amendament e comun, și nu numai a Românilor (înțeleg de interes comun). El și-a motivat bine și frumos modifiacțiunea, când o au gătat, credeam că conservatorii vor sări la el și trupește nu numai sufletește. S'au sculat în contra lui mai mulți, i-au spus că miroasă vorbirea lui aer de Viena, adecă că e cumpărat de curte. Altul s'a sculat și a atacat pe *Babeșiu* zicându-i es. k. Doctor, președintele însă l-a admoniat. Se înțelege *Popa* și *Babeșiu* văzându-și persoana atăcată, iară și și-au cerut drept să vorbească, și s'au defendat. *Babeșiu* are ton foarte slab, însă *Popa* bun și dulce.

„Așa dară Românii în 4 zile după olăță, în 7, 8, 10, 11, au ținut lupta, cași care nu au mai avut Ungurii din partea altora. Toată Pesta numai de Români vorbește. — Ieri în 12 Iunie, s'a finit desbaterea adresei, însă cum? Cu căderea lui Deák, chiar în punctul cel mai însemnat, în punctul succesiunii; și cine a cășunat căderea? Românii! Ai noștri au știut că liberalii nu recunosc abdicarea lui Ferdinand, așa dară în punctul acesta va fi divergență între Unguri. Ei dară s'au folosit de ocasiune. Deák trecând lupta Românilor s'a vindecat și a venit ieri în dietă. A vorbit 2 ore, după aceea a strigat stânga „szavazunk”, a venit vorba la votizare. Gei mai mulți Români au votat cu liberaliștii, 2 cu adreștii, ceilalți au ieșit afară. *Vlad*, care e adresist și a vorbit frumos pentru adresă, întrebându-l să-și dea votul, a strigat de toată casa a răsunat „nem voksolok”. Cugetai că crepă de necaz Deák. S'au numărat voturile, și a văzut, că Deák a căzut cu 11 voturi cele ale Românilor. *Mihaly* și *Popa* a votat cu Deák. *Mihaly* tot se sfărma de neșaz pentru ce nu votizează și Românii. Zicea: măi fraților! pre toți vă omoară Ungurii. Ce ne pasă ziceau ceilalți. Așa dară Deák și-a luat plata pentru purtarea față cu Românii! Alaltăeri mi-a spus *Vlad*: frate Maniule ai avut drept când ai zis, că Deák ne-a prins și înșelat; însă lasă că nu-l vom rămânea datorii! Ieri dară, i-a plătit. Românii au căzut în 4 zile după olăță numai prin înșelăciunea lui Deák, că s'a făcut morbos și nu și-a ținut cuvântul. Ieri a căzut el, cu mai mare rușine. Acum stau să crepe conservativii, nu știu ce să facă, li-s'a stricat tot calculul, trebuie să facă o altă adresă, sau să facă numai concludus. — Azi sau mâne sosesc aici Ardeleni cari merg la Viena cu o petițiune pentru acordarea unui congres național. Vor merge

și la Deák și Ötvös, la aceștia cari is inimicii cei mai mari a naționalităților și și a libertății.

„Chioreni au trimis un memorandum la dieta în care se arată toată slăbiciunea legilor din 48 și toată procesura Ungurilor cu ocasiunea restaurării făcute în Ungaria și Ardeal. Românii nu sunt îndestulii și nice vor putea face uniune sau pacta cu Ungurii, până ce nu va mijloci dieta un congres național român și nu vor șterge toate legile nefavoritorie pentru Români. Acest memorandum numai ieri a sosit la *Buteanu* și mâne se va da presidentului, astăzi fiind „Inălțarea Domnului”, nu se ține dietă. — Nu ar fi bine când am face și noi din Crasna așa ca aceștia? să trimitem deodată și la comisiunea permanentă și și aci la dietă. Voiu aștepta răspuns, — sărutându-ți mânilor rămân — Al Dtale — nepot obediente — Ioane”.

In aceeași zi de 13 Iunie, când a scris unchiului său epistola mai sus citată, Ioan Maniu plecă din Pesta spre casă, spre Bădăcin. Peste câteva zile era în Oradea-Mare, unde a petrecut până în 17 Iunie. In 19 Iunie seria lui *Bărnuțiu* din Borod. In 27 Iunie sosia la Bădăcin, de unde în 2 Iulie 1861 trimitea relațiuni detaliate despre situația tuturor celor de acasă.

Am crezut de bine să desgrop aceste scrisori din Arhiva din Blaj, pentru a ieși mai bine în relief rolul jucat de deputații români din Ungaria, la 1861, în parlamentul din Pesta. Aceasta cu atât mai vârtos că istoriograful nostru *Barițiu*, abia în 2 pagini¹² schițează ținuta și activitatea acestui mănunchiu de deputați în furtunoasa dietă a anului 1861.

Dr. Cor. Suciu

¹⁰ votăm.

¹¹ nu votez.

¹² O. c. p. 109—111.

INVĂȚĂMÂNT. EDUCAȚIE

Necesitatea păstrării liceului real

(Continuare și sfârșit).

Am văzut, că majoritatea elevilor și în special a elevilor buni, au preferat liceul real, cu tot studiul greu al matematicilor, ce-l cuprindea programa acestei școale.

Cauzele acestui fapt sunt multiple:

a) Liceul real este o școală de cultură generală, nu de specializare în direcția realită, cum greșit se susține de unii. In programa acestei școale predomină partea literară și dexteritățile, cărora li se acordă 60% din numărul săptămânal al orelor, pe când științelor, incluziv geografiei și higienii, li se acordă numai 40% (Vezi programa dela 1908). Dacă ținem seamă de faptul, că matematicilor, care sunt științe formale, li se acordă 20% din numărul total de ore, atunci se vede lesne, că actualul liceu real este o școală de cultură generală, modernă, în care predomină studiile recunoscute, ca având cea mai însemnată influență educativă.

O dovadă despre recunoașterea acestei influențe educative o avem chiar în schița de programă cuprinsă în anteproiectul dlui ministru I. Petrovici. In această programă se cuprind, pe lângă materiile părții științifice din actuala programă a liceului real, încă următoarele noi discipline științifice: calcul diferențial, mineralogie și petrografie, noțiuni de antropologie și de biologie precum și teoriile moderne ale constituției materiei și pe lângă acestea se vor învăța și limbile clasice, care nu se învăța azi în liceul real, iar durata studiilor secundare va fi numai de șapte ani, în loc de opt!

b) Liceul clasic, pus în liberă concurență cu liceul real și cu cel clasic-modern, a fost cu totul eliminat, din cauză că învățământul clasic nu satisface nici nevoilor prezente ale societății noastre și nici nu are rădăcini în tradiția culturii

* Fără deosebire de naștere.

* Császár-királyi — cesaro-regesc.

noastre cum are în apus, în deosebi în Franța.

În apus, învățământul clasic este continuatorul școlii latine, înființate în evul mediu pe lângă monastiri cu scopul inițial, *exclusiv utilitar*, de a cunoaște scrierile sfinților părinți ai bisericii creștine, iar mai târziu, în epoca renașterii, cu scopul de a studia antichitatea greco-latină, pe atunci aproape unicul izvor al unei culturi serioase și superioare, și științifice, și literare.

Din această cauză și limba și literatura clasică franceză s'au folosit și s'au influențat de limba și de literatura clasică latină. Literaturile moderne naționale erau în embrion, iar științele experimentale s'au născut abia la începutul veacului modern.

Limba literară și literatura clasică română, formate în sec. XIX, s'au inspirat și s'au întemeiat pe limba și literatura populară.

Școala noastră secundară (din vechiul Regat), înființată în a doua jumătate a secolului al 19-lea, *secolul naționalităților și al științelor pozitive*, nu poate sa fie de cât o școală reală, în care să predomină în primul rând studiile limbii, literaturii, istoriei naționale și geografiei patriei, în al doilea rând științele, limbile și literaturile moderne. *Aceasta este școala secundară, de care avem nevoie și pe care experiența făcută dela 1864 și până azi ne-a împus-o contra creașunilor artificiale.* La noi bisericismul a fost o plantă exotică, deaceia n'a prins.

Fiindcă vedem, că anteproiectul de lege pentru învățământul secundar încearcă să reînvie, cu unele modificări, vechiul liceu clasic, ca tip unic de școală secundară teoretică și de cultură generală, desființând liceul real¹, *pe care ni l-a împus experiența, ne permitem să repetăm următoarele cuvinte, adresate în parlament de C. Dimitrescu-Iași, aceluia cari susțineau vechiul liceu clasic, în contra liceului real, cu prilejul susținerii proiectul de lege dela 1898:*

„Ori dacă ținem seamă de ceea ce am stabilit eri, că o școală sau tip de școală este rezultanta unei nevoi simțite într'un moment dat, fie ale unei întregi societăți, fie ale unei serii de straturi sociale, cari își găsesc satisfacția idealului lor în această direcțiune, întreb eu: dacă poate cineva cuteza să schimbe în mod artificial întreaga direcțiune a culturii unui popor în alt sens, decât cel împus de nevoile sociale?

Și ce teribilă organizație de stat ar trebui să ai, pentru a te putea pune în contra direcțiunii sănătoase, care în mod firesc izvorește din nevoile sociale?

În mod istoric am stabilit deja, că în toate țările culte există, ca o satisfacție dată curentului modern, acele școli reale, al căror timp îl găsim mai bine cris-

talizat în organizația învățământului german“.

Experiența făcută dela 1898 până azi cu liceul real a arătat, că *prevederile legiuitorului au fost juste*, căci această școală de cultură generală modernă corespunde nevoilor mării majorității a tinerilor, *în special a acelor buni, cari urmează școala secundară teoretică.*

Corpul nostru tehnic, mândria țării, e alcătuit aproape în unanimitate din foști elevi ai liceului real! Această formă de școală secundară trebuie, dacă nu generalizată ca în proiectul dlui P. P. Negulescu, *cel puțin păstrată*² alături cu un tip de liceu clasic-modern, în care limba latină, cu un număr mult mai redus de ore, să se învețe în mod obligator, iar limba greacă să se învețe eventual obligator numai în câteva școli și numai în ultimii doi ani. Nevoia tranziției dela stare actuală încă pledează pentru această măsură, lăsând experienței viitoare să aleagă mai bine decât noi.

Este o măsură greșită de a introduce în mod obligator învățământul limbii eline în ultimele clase ale liceului, în toate liceele, așa cum prevede articolul 26 al anteproiectului „în scop de a înlesni tinerilor înțelegerea termenilor tehnici și științifici și de a da elementele de limbă necesare celor ce se vor destina studiilor filologice“.

Această din urmă considerație nu se poate susține în mod serios, căci dacă e vorba ca liceul să fie o școală de cultură generală nu trebuie, să ne preocupăm în alcătuirea planului de studii de pregătirea tuturor elevilor în vederea unei eventuale specializări viitoare, a cătorva, 4—5 la mie! Dacă admitem aceasta pentru limba elină, trebuie să o admitem și pentru limbile paleoslavă, engleză, italiană, ebraică, maghiară și pentru numeroase alte discipline științifice și tehnice.

Prima considerație „înlesnirea înțelgerii termenilor tehnici și științifici“ e un argument banal, dar cu totul neîntemeiat.

a) Mai întâiu nu e necesară cunoașterea etimologiei unui cuvânt tehnic, pentru a avea o cunoștință exactă a noțiunii corespunzătoare. Cine a văzut metrul și s'a servit de el, cine a văzut gramul și s'a servit de el sau a văzut cum se folosește la măsurarea greutateților, acela are o idee exactă și complectă despre aceste unități de măsură și deci despre termenii corespunzători.

b) Definiția etimologică a multor termeni tehnici și științifici diferă, uneori foarte mult, de definiția exactă a noțiunii corespunzătoare.

Geometru nu însemnează măsurător de pământ, adică un fel de inginer hotarnic, ci un matematician, care studiază proprietățile analitice ale numerilor cu ajutorul figurilor geometrice, iar proprie-

țile acestora le exprimă prin formulă numerică.

Așa stă lucrul cu definiția etimologică a celor mai mulți termeni științifici. Termenul științific, luat dintr'o limbă moartă, rămâne petrificat ca o fosilă, pe când conținutul noțiunii corespunzătoare evoluează cu progresul tehnice sau cu cel științific. Cunoașterea etimologiei cuvântului mai adeseori mai mult ne rătăcește, decât ne lămurire.

c) Dacă în evul mediu și până pe la mijlocul secolului trecut se recurgea la cuvinte grecești și latinești spre a denumi diferitele unități, mărimi și noțiuni științifice sau tehnice, azi, învățații, întruniți în congrese științifice internaționale, botează diferitele mărimi fie cu numirea dată de savantul, care s'a ocupat la început cu acea mărime, fie cu numele unui savant, a cărei memorie vor s'o nemurească prin numele dat unei noțiuni științifice, cu al cărui studiu s'au ocupat îndeosebi acel savant. Numărul termenilor științifici din această din urmă categorie este cu mult mai mare de cât al termenilor de origine grecească.

Ca să mă limitez la specialitatea mea, la fizică, voi cita numirile de unități întrebuințate azi în această știință: centimetru, gram, dină, erg, secundă, caloric, gal, joule, watt, cal-putere, coulomb, volt, amper, weber, farad, ohm, mho, henry, gauss, maxwell, viol, carcel, hefner etc. Numai primele patru cuvinte au rădăcină grecească; celelalte 19 sunt împrumutate din limbi moderne. Și numărul acestora din urmă crește neconținut cu progresul științific.

Iată deci, că nici unul din argumentele aduse în favoarea studiului obligator al limbii eline (de frumusețea literaturii eline originale etc. nu mai vorbește nimeni) nu se poate susține în mod serios.

Atunci la ce folos să-și pieardă tinerimea și timpul și energia învățând formele rebarbative ale gramaticii și limbii eline? Această energie și această vreme nu s'ar putea întrebuința eu mai mult folos pentru cultura generală.

Încă un argument, pe care numai ei între ei îl aduc uneori eliniștii, când cer învățarea obligatorie a limbii eline în școală secundară, este următorul: să se creeze un debușeu studenților în filologie clasică, spre a mări numărul auditorilor universitari ai acestei discipline. Asupra acestui argument nu stăruiesc.

Forma de liceu-unic, cu învățământul obligator al limbilor clasice, așa cum e prevăzută în anteproiect, nu o pot considera ca un pas înainte față de starea actuală a școlii noastre secundare. Încărcarea indispensabilă a programei și reducerea anilor de studiu va avea ca urmare, că învățătura se va reduce la un verbalism sec, superficial; nu vom avea un învățământ viu, întemeiat pe metoda activă, a cărei deviză este: *multum, non multa*, cum e implicit deviza tipului de școală enciclopedică prevăzută în anteproiectul amintit. G. Dima.

¹ Preconizat și înființat de Maiorescu, încă de pe la 1873.

² Cum au cerut-o facultatea de științe din Cluj și cercul didactic din Iași.

Beethoven

There are more things in heaven and earth, Horatio,
Than are dreamt of in our
philosophy.
(Hamlet).

Când un grăunte de absolut se rătăcește prin nemărginirea spațiilor și a vremurilor, uide, din adâncimile infricoșătoare ale surghiunului în care e azvârlită omenirea, murmurul durerilor, patimilor, năzuințelor, suferințelor, bucururilor. Sub imperiul acestor priveaști grăuntele se plămădește, ca sub o ploaie de soare de primăvară, și crește, crește, în proporții uitamice. Dar însuș absolutul e zidit din carne și spirit, în cari au răsunit cu tâmpinc de arhanghel strigătele leghioanelor de suflete suprimate. De aceea pe pagina albă a inimii, sub bolțile vastă ale creierului lui Ludwig van Beethoven se conturază imaginile veșnice ale fericirilor și ale nenorocirilor. Din toate acestea însă, cetind pe fața incuțată a lui, astronomii psihologici nu pot decât să reconfirme apoftegma goetheiană: „n'am văzut încă nici un artist mai concentrat, mai energic și mai interiorizat ca el“. Fața lui e amplă și superbă ca gândirea pământului, peste care trece luminiș de raze și vălmășag de nori; nimic superficial. Iar cei cari l-au văzut spun că avea un răs chinuit. Astfel diagrama fizionomiei lui e suferință; deci o contingență interioară.

Și din întreaga lui creație răsufală interiorismul cel mai categoric.

Acest bloc de bazalt emoțional căzu în mijlocul Vienei, spre sfârșitul clasicismului muzical. Venise dintre vrăjitele peisagii ale Rinului la Bonn. Viena, orașul adoptiv al lui, scaldat de valurile albastre ale Dunării, de o frivolitate pururea tânără, era totuș un oraș muzical prin excelență. Aproape toate somitățile compozitoare și interpretatoare trecuseră pe aci: Paisiello, Clementi, Glück, Haydn, Mozart, cari transformară vechea Vindobonă într-o colosală harfă. Scriitorul Rossini, reprezentant al operii italiene se bucură de un ocean de aplauze din partea vienezilor, cari știau să-și lase berea și crenvirșii pentru o sonată sau o soprană celebră. Muzica, prin graiul ei accesibil tuturor, întrunea în salele de audiții pe burghezii pântecoși, pe marchizii pudrați și manierati, și pe contesele cu perucă și cu crinolină: un rococo foarte baroc! Incetel cu incetel, sub vânturile franceze, răsăreau alte valori, convergând spre acel interiorism. „Sturm und Drang“ ul apusese. Veacul al XIX-lea aducea acel „mal du siècle“, melancolia universală, cu rădăcini lăuntrice: era romantismului. Viața sufletească a uriașului e străpunsă de un entuziasm fremătător; în fața biografiei lui te simți ca în fața cerurilor când se deschid. Un sombru cavalier al notelor elementare. I șar, putea găsi un correspondent în E. T. A. Hoffmann, oare făcea și muzică; fantasticul, extravaganța acestuia se rezimă și în opera beethoviană. Beethoven trăia intens, cu frene-

zie. Insă trăia așa cum voia el. De aceea îl disprețuia pe Goethe, care se ploconea înaintea multora, și avea ceace numește Dante „alma sdegnosa“ și care era apajul „oamenilor universali“ ai Renașterii. În jurnalul unui contemporan al lui Beethoven sunt scrise următoarele: „Fi energic și neobosit! În luptă se afirmă bărbatul. Vei deveni stăpân pe tine însuși; căci tu trebuie să devii și poți s'o faci. Nu te lăsa doborât de obstacolele scoarțite de poște, nici de dificultățile ridicate în exterior în calea intențiilor tale! Îndoață-te cu reprezentarea puterii, care constă în voință, în stăruință, în îndrăzneala neclintită!“ La 1812 notează el însuș: „O, Dumnezeu! dă-mi puterea de a mă învinge! Pe mine nu-i iertat să mă lege nimic de viață“; iar la 1815: „Tot ceace se numește viață să fie jertfit sublimului și sfințeniei din artă!“ Cu o voință imperativă el lupta cu pzeptul gol împotriva alaiului de reminiscențe imediat vitale, înălțându-și, pe aripile de vultur ale fantaziei, gândul, spre culmile senine ale celui mai transcendent eter muzical, spre pitagoreica armonie a sferelor. Această „personalitate deslănțuită“, de o grandoare eroică, apare manifestă și din extraordinarul talent de a improviza la pian (deși procesul de creație la el, după cum reiese din ciornile lăsate, progresa foarte anevoios). Zeul nordic, etern de-acum, care a clădărit o lume nouă, deasupra celei cunoscute și palpabilă, din fenomenele sonore, își impunea, ca supreme bunuri „liniștea și libertatea“. Și astfel, când bubuia în el cotidianul și efemerul, „le vedea ca în vis pe toate“, — cum s'aude rumoarea vieții înlăuntru catedralei gotice a lui Matia din piață. Și numai gândul îndopăta lumea lui. În toate momentele acestui Mare Singuratec însă, se amesteca aurul moralei, căci îi reușise să înăbușe sensualismul inițial al ființei sale omești: ducea o viață castă, și chiar în iubirile lui — ca în cea către „nemuritoarea iubită“ — și au fost destule: Leonora Wegeler, Giulietta Guicciardi, contesa Erdödy, etc.! — el punea la contribuție o pasiune castă. Apoi, nu putea îngădui versatilitatea etică a Vienei de atunci, cum nu putuse să accepte propunerea cutărui englez de a-și vinde produsele inimii și ale creierului. Refractor, în pompoasele saloane vieneze ale Congresului, deși tolerat, nu era agreeat. Și îi făcea neșpus de bine viața rustică dela Heiligenstadt, unde-și scrisese testamentul și unde spusese că tăbește mai mult un arbore decât un om. Dacă ar fi să rezumi în două vorbe obârșia inspirației lui, nu s'ar putea mai bine decât să copiezi din carnetul lui cunoscuta frază a lui Kant: „cerul instelat și legea morală“, adevă Natura și Dumnezeu. Sub impulsul acestora lucra el. Iar dacă viața are doi poli: bucurie și tristețe, între cari te învârtești necontenit, gândul se poate descătușa, să-și alcătuiască metafizic universul său.

Beethoven e un caz unic în acest sens. Căci e dezastruos pentru dogmatisti să constate că un surd a avut cel mai mare creier muzical ce a existat vreodată. Dar pentru Beethoven acest fapt a fost o „eliberare“ (Wagner). Lumea aparențelor închizându-i se implacabil, el își îndrepta ochii spre tezaurele interioare. Creațiile lui nu sunt inaccesibile; dimpotrivă, căci muzica se creiază și se gustă mai mult cu fibrele sensibilității lăuntrice, decât cu urechea. Deci, Beethoven, purificându-se prin acea via crucis — căci el suferise și de colici, și într'un rând avea crampe digestive — a fost în stare să urce summum-ul muzicii; și aceste merite au făcut posibilă o înțelegere umană, în primul rând, a vieții și a operii lui.

Vistierele armonice ale lui Beethoven au vărsat pe câmpurile pământului pietrele prețioase: diamantele simfonurilor, safirele sonatelor, rubinele quatuorurilor și de trio-urilor, diadema „Fidelio“, așară de o puderie de alte fărime de metaliuriobile. Toate însă poartă sigilul energetic universal al lui Beethoven. Dela cele dintâi compoziții până la Simfonia a Nouă, toată opera lui e străpunsă de un dinamism cosmic: orice bucătică de partitură vibrează. Considerat înainte de toate piritan instrumentist, el vără totuș scântea experienței în fiecare compoziție. După definiția congenialului Wagner, muzica lui Beethoven e „o intuiție a legilor lumii“, cuprinde în orșicare firicel de sunet o lume, ca bobul de rouă cupola cerului albastru. Chiar Beethoven afirma că „muzica merge mai departe decât teologia și filosofia“, călătorind pe acelaș drum cu Schopenhauer, căruia i-se părea că „lumea nu-i decât o muzică realizată“. Stând pe aceste propoziții, aria Euterpei planează deasupra spațiilor și a timpurilor. Această universalitate absolută este motivul principal pentru care opera lui Beethoven e actuală; firește, fără elementul uman, pe care l-a țesut din propriul sânge în năvădeala instrumentală sau pe claviatura mult iubitului pian, acele construcții ar fi rămas abstracții metafizice, demne de un metafizician cu picioarele în aer ca o pată autentică. Un om căzut din lună, care ar dori să ne cunoască lumea noastră e deajuns să asculte cele nouă simfonii ale lui Beethoven, spre a se edifica asupra acestei probleme. Poate sorbi de aci și concepția despre miruții pământești, în Simfonia III; poate, cu o inimă omenească, să se înfioreze la primul allegro al Simfoniei V, care are inscripția: „așa bate destinul la poartă“; să jubileze la auzul celei de-a VII-a, cea „triumfală“; și, în fine, să rupă toate frânghiile cari îl legau de durere, de nenoroc, după a IX-a, trecând cu luntrea în apele clare ale bucuriei fără margini. Cel de pe urmă impetrit cu sufletul, la acordurile profunde „Missa solemniss“ se pocăiește și își înalță rugile fierbinți spre Atotputernicul. Iubitorii de natură se adăpă la „a VI-a“. Firile romantice găsesc alinare în neasemuita „Mondscheinsonate“; cei aprinși în „Appassionata“. Cu glas biblic vorbesc creațiile beethoviene: „veniți la mine cei suferinzi... veniți ceice

sunteți părăsiți... veniți cei obișnuiți... veniți cu toții și beți din apa limpede și veșnică a muzicii". Și astfel, prin imediată și eficacitatea ei, opera lui Beethoven se suie lângă Christ însuș, care și el mult a suferit, mult a potolit, și mult a iubit.

Pentru istoria muzicii în sine Beethoven are deasemenea o importanță excepțională. A dezvoltat, la perfecție, simfonia, copila a lui Haydn; a desvelit un nou gen de operă: opera romantică, etc. Inșă ceace a lăsat drept moștenire personală este simțul pentru monumental, energia tematică, știința echilibrului desăvârșit — și aici amintim că el e privit

ca un clasic în muzică — și acel imponderabil „stil“ beethovenian, frate cu geniul.

Intr'o ritmică galopantă de tunete și într'o feerie de trăznete prin văzduhurile oarbe de deasupra Orașului Muzicii s'a stins Beethoven acum o sută de ani. Sulfletul lui, deslegat din lanțurile desertăciunilor terestre a zăcnit într'un sbor argintiu spre loja de gală a spiritelor umane — unde-l așteptau Michelangelo, pictorul și Shakespeare, dramaturgul — după ce din belșug revărsase optimism peste arsurile oamenilor, nu originar, ci crescut și călit din dureri și suferințe.

Aurel Decei

Președintele de Cameră socialist și deputatul mameluc

Recitesc notele stenografice ale discursului ținut de noul președinte al camerei franceze: socialistul Bouisson.

Pentru câteva comentarii și comparații cu stările dela noi, trebuie să reproduc aci următoarele:

„Deși nu-mi fac mari iluzii asupra meritelor mele nu pot trece cu vederea importanța deciziei dv. de a alege pentru întâia oară de președinte al acestei camere, un membru al unui partid, care cu adâncă convingere reprezintă interesele muncitorimei. Mă veți crede însă, că eu nu vorbesc acum ca partizanul unui partid, căci sub înfrățirea obligațiilor noului ofițiu al meu, — imi voi da toată silința să reprezint sentimentele tuturor membrilor acestei adunări. Căci mai important decât succesul unui program politic, imi apare adevărul și măreția unui ideal, care servește dreptății sociale. Poate că e aproape ceasul, în care toți oamenii cu inimă caldă și voință cinstită, oricărui partid chiar ar aparține, se vor gândi, că soarta celor săraci, a muncitorilor de tot felul, a orașenilor și țăranilor, a oamenilor cari lucrează la mașină, ca și a oamenilor cari lucrează la masa de scris, trebuie schimbată în spre mai bine.“

„Nimeni nu va cere de la mine, ca să-mi reneg convingerea personală, care mă leagă de partidul căruiu îi aparțin. Dar dv. toți mă cunoașteți atât de bine, încât știți că și la debaterile cele mai pasionate, voi ști să păstrez respectul pentru fiecare opinie. Respectul față de convingerea cinstită a altora, este măreția și gloria regimului parlamentar. Și cu toate profesiunile sumbre ale adversarilor, acest regim e totuși merit mai mult spre dezvoltare și înălțare, decât spre decadență. Pentru urmașii noștri soarele libertății va străluci mult mai luminos decât pentru înaintașii noștri și pentru noi...“

Așa a vorbit primul președinte socialist al camerei franceze.

Vedem dar că parlamentul frumoasei Franțe, în care sunt reprezentate partidele dela extrema dreaptă la extrema

stângă, dă totuși mandat unui socialist ca să-i prezideze lucrările.

Este cea mai înaltă distincțiune și apreciere a unui coleg deputat, deși aparține taberei adverse, deși are altă mentalitate și ideologie decât mentalitatea și ideologia claselor burgheze și totuși i se dă una din misiunile cele mai importante, căci după președintele de republică și președintele consiliului de miniștri, vine președintele camerei.

La noi, nu numai că prejudecățile de partid n'ar admite ca un socialist să ajungă președinte al camerei, dar vedem că n'au admis nici măcar ca un socialist să ajungă deputat în camera actuală. Parcă reprezentanții lumii muncitoare ar fi niște ciuși la noi.

Și când te gândești ce frumoasă figură de parlamentar era dr. George Grigorevici din Bucovina, sau ce cap luminat era dr. Pistiner și câți alți socialiști cari au fost aleși în corpurile legiuătoare trecute! Trecutul a fost mai tolerant la noi decât prezentul? Și parlamentarii socialiști aduc în tot cazul o concepție, o cultură specială, bărbăția convingerilor și văd realitatea în ochi, ei nu sunt numai o bilă albă sau neagră, votul sau mamelucul.

Ei înțeleg să-și spună oricând cuvântul, să reprezinte într'adevăr interesele alegătorilor lor, satele sau orașele cari i-au trimis în parlamentul țării, să aibe o ureche atentă la nevoile și problemele zilei, să intervie, să interpeleze în orice chestiune de ordin obștesc.

Dar azi nu este nici un singur deputat socialist în parlamentul român. A regretat'o un singur membru al guvernului actual: dl subsecretar de stat M. Manoilescu. Acesta și-a dat seamă că nu mamelucii cari încasează durnă, aplaudă sau vociferază, votează pro sau contra cum vine porunca, — dau prestigiul parlamentului, — ci reprezentarea tuturor păturilor sociale, de către deputați cari au curajul opiniilor, iar nu lasitatea de cugetare.

Și s'o recunoaștem: este înspăimântător la noi numărul parlamentarilor cari

nu fac nimic, nu spun nimic în interesul alegătorilor lor. Atâția parlamentari cari trec nepăsători în fața marilor probleme ale zilei, în fața nevoilor târgurilor unde locuiesc. Ei nu văd nimic, nu aud nimic, nu spun nimic. Nu-s de preferat atunci deputații socialiști, cari își ridică cuvântul în orice chestie de interes obștesc și au o inimă largă pentru nevoile multimei?

Când vom scăpa oare de deputați mameluci?

Leonard Paukerow

† Iuliu Coroianu

A încetat din viață octogenarul Iuliu Coroianu, una din frumoasele figuri politice ale Ardealului.

Francheta și energia luptătorului politic trebuiau să se întâlnească într'o bună zi cu judecata sumară a opresorilor. Cioenirea a fost violentă și Iuliu Coroianu condamnat la doi ani și opt luni temniță.

Dar memorabile vor rămânea cuvintele curajoase rostite de acuzatul trădării de patrie în ziua de 11 Maiu 1894 — a cincea ședință de desbatere a procesului Memorandului:

dv. reprezentanții tribunalului și curții de apel sunteți unguri, membri ai unui partid politic maghiar, noi suntem mandatarii națiunii române;

se debate acum o chestie politică națională recunoscută ca atare de toată lumea și nu dv. aveți căderea să roștiți judecata;

peste dv. și peste noi, un for superior numai este chemat să se pronunțe asupra chestiei naționale a românilor;

justiția dv. este o instituție sălbatecă — și cum va fi ea capabilă să judece un proces dintre două neamuri;

adevărații acuzatori suntem noi, iar locul dv. nu este în scaunul de judecători, ci pe băncile acuzatilor...

Recitim ideile acestea de curaj civic în cele trei protocoale celebre ale procesului memorandului și admirăm figura ce se profilează în liniile drepte ale unui caracter puternic.

Neamul românesc se îndreaptă cu recunoștință către mormântul proaspăt deschis; gata să primească rămășițele pământești ale luptătorului național Iuliu Coroianu și-i dorește ca somnul veșnic să-i fie ușor și țărina binecuvântată.

Societatea de mâine

Abonamentul este razimul cel mai solid și garanția de dezvoltare a presei independente.

Nici un abonat să nu îngreuiere sarcinile materiale ale revistei sale, ci să achite anticipativ abonamentul sursă de rezistență față de dificultățile actuale ale tiparului.

„Societății de mâine“ i-se poate remite abonamentul prin mandat postal sau prin oricare corespondent (bancă) local al vre-unei bănci din Cluj.

Moda stofelor pictate

Prin 1921, adică puțin după încheierea păcei și în momentul când începură să se ivească pentru Franța primele tulburări economice serioase, s'a început în presă o campanie menită să atragă atenția asupra mizeriilor pe cari războiul le-a pricinuit mai ales claselor mijlocii și profesiunilor liberale. Așa că, lumea cea mai adânc isbită s'a dovedit a fi lumea intelectualilor și în special, aceia a artiștilor. Profesorii și învățătorii francezi și-au adresat revendicările lor statului, de care depindeau și care singur era în stare să-i ajute. Pentru scriitori, marile cotidiene de aici au mărit tariful onorariilor pentru romanele și nuvelele ce publicau, făgăduind în același timp să consacre în fiecare zi cel puțin o coloană și jumătate pentru o nuvelă. Muzicanii își câștigau viața mai mult sau mai puțin prin orchestrele cinematografului. Dar pentru pictori, nu se vedea prea bine ce ajutor să li se dea. Statul și consiliile municipale ale orașelor mari, au mărit numărul tablourilor pe cari le cumpără în fiecare an prin expozițiile oficiale — dar măsură s'a arătat ineficace: o picătură de apă într'un lac.

Atunci negustorii de modă: croitorii și modistele Parisului au anunțat că vor lansa moda rochiilor, a pălărilor, a eșarpei și a șalurilor pictate. Pictorii au salutat cu fericire această inovațiune. De acum înaintea, își spuneau ei, vom avea și noi puțină ca prin arta noastră să colaborăm la industrie cu beneficii materiale serioase. Și moda stofelor pictate a fost lansată. Ea a avut un mare succes. Fantazia și arta au reușit, într'adevăr, să combine lucruri delicioase. Prin saloane, apariția femeilor elegante purtând pe rochiile lor flori și frunze colorate avea ceva primăvăratec. Cu cât de mult se înobila astfel moda, tiranica modă, de multe ori curioasă și adeseori ridicolă și grotescă! Să nu se spună că publicul e lipsit de gust. Mulțimea, când i se arată frumosul, îl recunoaște totdeauna fără șovăire. Că de foarte multe ori principiile estetice au fost disprețuite, că preferințele mergeau, în modă, către absurd și către aberațiune — nimic mai adevărat. Cauza adâncă însă, a acestor abateri, s'o căutăm în oribilul snobism, adică în mania imitațiunii cu orice preț. Să nu credeți cu toate acestea că aparițiunile hidoase, cari de atâtea ori au necinstit și necinstesc moda îmbrăcămintelor feminine, au fost salutate cu plăcere, chiar de către aceia cari li se conformau. O modă ridicolă sau urâtă lasă întotdeauna în suflete impresiuni neplăcute, dar tainice. Aceasta, fiindcă snobismul încovoale voințele, fiindcă omenirea e lasă în această privință și nu îndrăznește să găsească nedemul ceace este recunoscut ca modern. Când, însă, se potrivește ca frumosul să fie însoțit și de prestigiul modei, sufletele se înseninează și admirațiunile spontane nu lipsesc.

Așa a fost cazul cu moda stofelor pictate. Ea a fost admirabil primită. Dar cum voiți ca omenirea, păcătoasa noastră omenire să se mențină îndelung pe drumul cel bun — în domeniul modei? Timp de un an, doi ani, trei ani, pictorii au fost fericiți. Stofele pictate, nu numai că le permitea, să-și câștige viața cu pictura, dar cum simțul estetic care domina era normal, artiștii pictori își vedeau și munca apreciată după talentul lor. Vreau să spun că „creațiunile“ lor erau evaluate după suma

de frumusețe pe care fiecare putea s'o depună în desemnurile, în colorațiunile lui. Și moda stofelor pictate făcea așa de multe furori încât a fost adoptată cu entuziasm și de femeile americane.

Dar de acolo i s'a tras peirea. Cred că nu am nevoie să vă fac aici o schiță a mentalității Jankee. Știm cu toții, mai ales după război încoace, ce spirit ciudat dovedește marea națiune de dincolo de ocean, amestecul de forță, de îndrăzneală, de concepții vaste — cu îngustimea morală cea mai flagrantă, cu ipocrizia puritană cea mai măhnitoare, cu gustul estetic cel mai nenorocit. Mai adăogați și automatismul lor, saturațiunea de plăceri a claselor bogate de acolo, care-i împinge la actele cele mai esențiale, de multe ori lipsite de cel mai elementar bun simț.

Moda stofelor pictate a pătruns așa dar în Statele-Unite. Ce credeți că s'a întâmplat însă? Vă închipuiți poate că bogatele americane s'au mulțumit să poarte rochii, eșarpe sau șaluri pe cari să strălucească violetul micșunelilor, roșul trandafirilor, aurul tulipelor, albul liliacului — apoi verdeața proaspătă a frunzelor și armoniile încântătoare ale florilor de câmp? Vă figurați dtră că elegantelor din Statele-Unite le ajungea un reflect al artei, — artă secundară dacă voiți dar artă, totuși — pe toaletele lor? Că minunile naturii erau suficiente să mulțumească simțul lor estetic? Vă înșelați.

Nu trecură multe luni, și croitorii Parisului primiră din America stoffe pictate spre a fi croite în rochii. Dar ce pictură de etalan pe aceste stoffe! O descompunere de linii și de culori uluitoare, niște combinațiuni hibride și inomabile. Nimeni n'ar fi putut desluși intențiile artistului care a pictat stoffa. Cubismul, futurismul sunt timide față de aceste încercări. Eu însu-mi care am văzut aceste elucubrațiuni, sunt incapabil să vi le descriu.

Mi s'a spus că americanii au procedat

la denaturarea motifelor. Astfel, dintr'un mărgăritar ei au tras motivele unei mori de vânt și dintr'un trandafir, acelea ale unor deseme anatomice. Și dacă gustul Yankee s'ar fi realizat și mărginit numai în țările lor, răul nu ar fi fost mare. Dar nu trebuie să uităm snobismul, răufăcătorul snobism... În Franța, s'au găsit numai decât imitatori. Și mizerabila modă a sfârșit prin a năpădi Parisul. O adevărată invaziune de rochii pictate după moda americană. Puțin câte puțin oroarea motifelor desemnate s'a exagerat. Așa că moda stofelor pictate a fost înăbușită de propriile ei abuzuri.

Bilanțul acestei întreprinderi? Mai înainte de toate o excursiune respingătoare în domeniul ecesului și a urtului estetic. Apoi, peirea unei mode delicioase, care începuse așa de frumos, ca un fel de reînnoțare a natură. După aceea suprimarea mijloacelor de existență a unei clase întregi a societății, a nefericitorilor pictori, așa de isbiți, nearmați cum sunt, în goana după trai.

„Moda stofelor pictate este în agonie, îmi zicea deună-zi unul dintre ei; Dar chiar de ar fi înfloritoare — așa cum a fost ea denaturată în America, pentru noi tot n'ar însemna nimic. Știi dta că picturile haotice după gustul american, erau imposibile de înfăptuit de adevărații artiști? Nu-ți vorbesc de „mândria artistului care nu trebuie să se înjosească a-și terfeli arta“ și de alte baliverne de acest fel. Nu — artiștii nu s'ar fi gândit un moment să refuze comenzile cu cari erau însărcinați — dar le era imposibil să le execute. Orice făceau nu era după gustul clientelei. „Desenul acestora îmi spunea un mare croitor, prea face să te gândești la o ghirlandă de flori, cestăalt la un buchet de micșunele, al treilea la un sbor de fluturi. Voiesc o pictură care să nu însemneze nimic, care să nu evoace nici una din aparențele cunoscute. Caută. Găsește.“ O pictură să nu evoace nici una din aparențele cunoscute! Cam ce ar putea să fie? Poți dta să-mi spui? Eu nu găsesc“.

Când vă spuneam că futurismul, cubismul, dadaiismul — erau niște timide încercări clasice pe lângă invențiile spiritului american. Adrian Corbul.

Cronica economică — financiară

Imprumuturile cu amortizare. — Stabilitatea cursului monedei noastre naționale precum și consolidarea situației financiare a statelor din Europa centrală au îndemnat stăinătatea să se intereseze tot mai mult de piața financiară din România pentru a face plasamente la noi. Reprezentanții unor mari bănci din străinătate, în special ai băncilor din Budapesta, au întreprins deja de mult un turneu prin principalele centre ale Ardealului pentru a oferi băncilor noastre credite de reescont pe termen scurt în valută forte în deobște în lire sterline. Condițiunile au fost destul de avantajoase; totuși conducătorii băncilor noastre au observat o rezervă bine întemeiată. Pe lângă toate că imprumuturile acestea se ofereau cu 8—10%, totuși într'un timp de criză, ori cât de bine venite ar fi capitalurile străine, până când nu ne-am câștigat pe deplin încrederea în moneda noastră, nu este consult a lua angajamente în valută forte. Deci rezultatele demersurilor finanței internaționale au fost aproape nule.

Mai mult succes are de înregistrat finanța internațională în oferta făcută în timpul recent particularilor, mai cu seamă

proprietarilor de imobile urbane. În urma deciziunii consiliului de miniștri din iarna trecută, în sensul căreia se admite intabularea de ipoteci și în valută străină, un grup financiar din Ungaria a știut să profite de această nouă dispoziție și a întreprins o vastă organizație în centrele din Ardeal pentru a plasa capitalurile câștigate. Băncile acestea nu au nici ele decât numai un rol de intermediar între finanța internațională și piața noastră financiară, precum era și rolul Elveției înainte de război, scurgându-se capitalurile din Franța și alte țări prin intermediul Elveției în țările Europei centrale. Acest rol de intermediar îl are acum Ungaria.

Plasamentele se fac în valută forte pe intabulare până la $\frac{1}{2}$ parte din valoarea imobilelor; dar se imprumută numai pe imobile urbane. Dobânda e de 11%, plățile se fac după un anumit plan de amortizare în timp de 20—30 ani.

Interesul este destul de viu pentru imprumuturile acestea. Criza de numerar, care s'a resimțit așa de mult în anul trecut a

pregătit în deajuns terenul pentru a manifesta un interes deosebit față de orice intenție de plasamente. Pentru a eși din impas mulți nici nu țin cont de riscurile valutare ce prezintă împrumuturile în valută forte, sau se consolează cu faptul că diferența de dobânzi este destul de însemnată pentru a acoperi pierderile de curs la o eventuală rambursare pe un curs mai scăzut al leului. Pe de altă parte sunt mulți proprietari de imobile, cari au închiriat o bună parte din imobilele lor cu o chirie, care se poate valoriza, acomodându-se astfel chiria în totdeauna fluctuațiilor cursului leului. Pentru aceștia nu reprezintă nici un risc deosebit contractarea unui împrumut în valută forte, dacă amortizările sunt în raport cu chiriile incasate.

Oficiul de control al devizelor, pătruns de utilitatea intrării capitalurilor străine în gospodăria noastră, a manifestat bunăvoință față de intențiunile finanței internaționale, astfel că obstacolele cele mai mari sunt înlăturate.

Comerțul extern al României. — Este știut că balanța comerțului extern al României în primele luni ale anului era în totdeauna pasivă. În anul curent avem înregistrat un fenomen foarte îmbucurător; anume din datele publicate de către direcțiunea generală a statisticii reese că exportul nostru a întrecut în primele două luni ale anului curent importul cu aproape 46 mil. Lei.

În Ianuarie anul curent importul nostru a fost de lei 2,686.926.929, iar exportul de Lei 2,522.183.000. Luna aceasta este deficitară cu Lei 164.523.746. În Februarie însă avem în balanța comercială un activ de Lei 210.142.454. Prin urmare diferența este de lei 45.618.708. Importul a fost în Februarie de Lei 2,588.271.169, iar exportul de lei 2,758.413.623.

Ar fi prematur de a atribui această situație a balanței noastre exclusiv politicii noastre vamale; poate criza de numerar a contribuit mai mult la reducerea importului nostru și a forțat exportul, ajungând astfel la o balanță activă.

Comparând balanța comercială de pe anul curent cu rezultatele comerțului nostru extern din primele două luni ale anului trecut observăm că în anul trecut balanța a fost pasivă cu Lei 1,881.167.614.

Comerțul extern al Franței. — Franța a importat în primele două luni ale anului curent de fr. 8.858.795.000.—, iar exportul a atins cifra de fr. 9,305.512.000.—. Deci în anul curent și Franța are o balanță activă cu un excedent de fr. 446.717.000.—

În primele două luni ale anului trecut a avut și Franța — ca și România — o balanță comercială pasivă. Importul a fost în primele două luni ale anului trecut de fr. 9,554.449.000.—, iar exportul abia de fr. 8,28.576.000.—; deci s'a importat de fr. 1,272.873.000 mai mult. Importul a scăzut în anul curent, fiind în primele două luni ale anului curent cu fr. 695.654.000 mai mic decât în perioada corespunzătoare a anului trecut, până când la export se înregistrează o creștere de fr. 1.023.936.000 față de primele două luni ale anului trecut.

Impresia generală care se degajează din cifrele comunicate de oficiul statistic vama nu este defavorabilă, pe lângă toate că în Februarie comerțul extern francez a

fost deficitar. Deficitul acesta, care de altfel dispore prin excedentul de export din Ianuarie, se datorește mai mult importului de materii brute, cari s'au importat în can-

tități mai mari în Februarie, și cari după vor fi prelucrate vor eși din țară în măsură mai urcată.

Dr. Traian Nichișiu

Cronici culturale și artistice

Gazete pentru popor

Scrisul cotidian al gazetelor politice își găsește răsplata curând și din mai multe părți. E mai întâi răsplata grasă de meșteșugar al scrisului, pe care i-o dă „redactorului” stăpânul gazetei: un om sau un partid politic. Apoi scrisul lui stărnește valvă în mulțimea pestră dintre zidurile orașelor, pe care scrisul ziarelor o leagă în păreri și o îndoaie uneori până la umilire, cum îndoaie vântul trestia subțire de băltă, iar această valvă alimentează vanitatea ieftină a scribului meșteșugar. Cei cari pun un suflet cinstit în scrisul lor, și convingere nestrănutată sunt așa de puțin încât își ajung degetele dela cele două mâini ca să-i poți număra. Dar peste vremuri scrisul acestora numai rămâne, chiar când el este îngropat în paginile sfioase ale unei modeste gazete de provincie.

Judecând astfel, cu cât mai mare preț câștigă cuvântul scris pentru poporul lipsit de multă învățătură, care din averea lui mică trebuie să-și rupă suma tot mică ce și-o dă pentru acest scris poate nerăsplătit destul astfel, și pe care nu-l poți vedea în învălmășala străzii frământat de scrisul tău, pentru că el se retrage într'un colț liniștit când se împărtășește cu această taină, sau într'un sobor de prieteni copleșit de aceeași sfințenie a momentului ales. Aceasta e scrisul ce răsplata în el își găsește și în gândul mângâietor că puterea pusă de sufletul tău în el nu se pierde în cursul efemer al unei zile, ci se sădește traicnic în câteva suflete cinstitute, unde va înflori cândva, oricât de târziu. Căci fără rost nu rămâne, dacă e pornit din suflet curat.

Gândurile acestea ni le-a prilejuit un număr din „Neamul Românesc pentru Popor”, sosit de curând la redacție. E tipărit cu multă grijă și cu literă aleasă de Institutul de arte grafice „Ramuri” din Craiova. Și e cumpănit bine fiecare cuvânt, ca să nu se strecoare vre-un fir de neghină printre sămânța de grâu curat și ca să poată prinde țărâna fără multă învățătură tot înțelesul din înșiruirea rândurilor.

Ne-am oprit și de altă dată cu aceleași gânduri bune la cetirea gazetei dlui Lupescu-Melin din Blaj, cu numele „Unirea Poporului”, tot atât de vrednică, iar mai devreme ne-a căzut în mână o foaie nouă din capitala Moldovii, care-i „Solia Moldovii” pentru acelaș popor mult și umilit. D. Ifrim, conducătorul ateneului popular „Tătărași-Iași” și al acestei gazete, are aceeași înțelegere și dragoste pentru trebuințele acestei mulțimi, pe care o au și redactorii celorlalte două gazete. Prin aceste rânduri am vrut să aducem omagiul nostru celor mai bune gazete pentru popor între care trebuie să numărăm și „Foaia Noastră” a dlor Stanciu și V. Lazar din orașul nostru și muncii idealiste a redactorilor lor.

TEATRU

Turneele Storin și Ventura

Actorul mare cheltuindu-și propria sa personalitate poate înălța o piesă mediocră pe treapta valorilor eterne. Firește este vorba de o sugestie de o seară, care se co-

munieă spectatorului prin puterea de emotivitate a actorului ce lasă în sufletul aceluia o imagine vie adânc gravată. La o revedere a piesei în „jocul” unui ansamblu de rând, sau la o lectură atentă, ea își va lua locul cuvenit în virtutea forței vitale date ei de autor.

Pilda am avut-o în „Sarlatanul” lui Földes, cu care face turneu d. Storin, unul din conducătorii teatrului „Regina Maria” din Capitală. Autorul a concentrat în actualul întâi o seamă de momente dramatice, dându-le un curs firesc și totuși un tempo de acțiune în stare să înclăteze atenția noastră târind-o în vârtoarea pasiunilor ce se desfășură dramatic pe scenă. Apoi a scăpat frânele și acțiunea înaintează în zigzag; se împletesc momente cari condensează stări sufletești de mare potență cu episoade fără semnificație și uneori chiar tangențiale cu acțiunea principală; expresivul este înlocuit cu banalitatea. D. Storin a dat însă atâta expresie personajului ce-l înfățișă încât l-am urmărit în toate peripețiile lui, am simțit suferințele lui și ne-am revoltat împreună cu el împotriva meschinărilor cari stăpâneș în societate.

Mai precis spus, actorul mare dă viață dela sine personajului unic pe care-l întrupează și atunci din întreaga piesa medicră acest singur personaj nu interesează și ne impresionează ca o creație artistică valoroasă.

Același este cazul și cu piesa lui Georges de Porto-Riche: „Omul de altă dată”, pe care și-a ales-o tragedia română cu renume mondial, dna Mărioara Ventura pentru drumul ei de triumf prin orașele principale ale țării.

Dar nu acțiunea piesei, care-i lipsită de unitate și de consistență, a îndemnat-o pe incomparabila tragedia a această alegere, ci tipul de femeie — eroina acestei piese — în sufletul căreia durerea se adună și se îndesește ca lava arzătoare în pieptul unui vulcan. Această durere a vrut să ne-o arate Ventura. Fața ei suptă, lipsită de culoare vie, cu fruntea acoperită de părul negru ca de un zăbranic simbolic, această suferință o exprima; privirea ei obosită prin niște ochi mici, cari închid în dosul lor o mare de dureri acumulate, această suferință o exprimau; vocea ei adâncită cu rezonanță de cello plângător, această suferință o exprima; tot trupul se frământa de atâta suferință a unei ființe cu sensibilitate peste măsură de mare, care se revărsa în expresia artistică asemenea a celor umflăte de primăvară la topirea dintr'odată a zăpezii. Și din vraja aruncată asupra publicului prin deslănțuirea unei puteri artistice de atâta intensitate, am înțeles extazul popoarelor mistice-credincioase, provocat de spectacolul sacru al misterelor rituale.

Mărturisind admirația noastră pentru această extraordinară putere artistică, ne păzim de o analiză detaliată a unui talent fără asemănare, la noi cel puțin. Nici publicul n'are nevoie de această analiză. Și la o revenire pe scena noastră a dnei Ventura, acest public ar alerga cu aceeaș nebulie s'o vadă, — oricât de mari ar fi taxele calculate de un impresar lacom.

„Fiecare cum vede“ de Pirandello și alte premiere

Mulțimea, „burgheză“ prin naștere, se teme de înșirare. O privește, care iese din hotarele obișnuitului, îi repugnă pentru că îi tulbură comoditatea cerebrală. De aceea am văzut o tactică la direcția teatrului nostru, care a ales din teatrul lui Pirandello ca aperitiv „Smochinele din Sicilia“, din care această mulțime se putea convinge că acest Pirandello nu este un monstru, sau un nebun de legat, ci un om ca atâția scriitori favoriți, cu un mare talent poetic. Prin „Fiecare cum vede“ însă am fost aruncați în mijlocul lumii noi, pe care acest bătrân autor cu o putere de muncă tinerească a creat-o prin opera sa literară, în genul dramatic mai ales.

De sigur că Pirandello are o *cugetare* originală, pe care o cunoaștem din operele lui *literare*. Dar pentru ce scriitorilor le-ar fi oprită *cugetarea*, sau „filosofarea“?! Pentru ce scriitorul să nu fie „cerebral“, cum ar avea pretenția să fie orice muritor de rând?! Numai că acest gen de *cugetători*, cari sunt și poeți, nu ne expun *cugetarea* lor în mod retoric, sau prin maxime prînse în hora steluțelor de tipar, ci creiază din materialul artistic ființe viabile, aparențe de viață după chipul și asemănarea „autorului“, întrupând *cugetarea* acestui autor, pe care astfel o cunoaștem prin intuiția noastră. Și dacă autorul ne dă iluzia acestei vieți aparente înșamnă că are „talent“.

Talentul lui Pirandello s'a putut desprinde ușor ca un fruct copt din figura spectatorilor dela „Fiecare cum vede“. Misterul familiei Ponză, în care această trăiește ca într-o închisoare pe viață, a rămas mister pentru public și după sfârșirea spectacolului. Fiecare căuta adevărul cu argumentele câte-unui personaj de pe scenă. Căci „adevărul“ — *relativ și subiectiv* — deși des-coperit într-o scenă finală de însăși dna Ponză, nu-l putea accepta toată lumea. Iar acest relativism al sufletului omenesc, în-vederat aici în formă satirică, este însăși esența *cugetării* lui Pirandello, este nota, specifică a acestei personalități creatoare în domeniul literaturii. Și câți au bănuit în dosul acestei satire pesimismul poetului?

Piesa a fost bineșor înscenată la teatrul nostru. Câteva scene de ansamblu perfect conturate. O adevărată creație la dna Beatrice Grivățeanu în rolul dnei Frola (mama dnei Ponză). Bogate resurse dramatice ne-a arătat d. Tâlvănuș în rolul dlui Ponză. O apariție stilizată d. Dimitriu în Laudisi, rezoneurul piesei.

Celelalte premiere au fost: „Jocul iubirii și al morții“ de Romain Rolland, în traducerea îngrijită a dnei Emilia N. Ghiulea și „Ca 'n Biblie“ de Cavallotti. Intâia o piesă mai potrivită pentru lectură, decât pentru scenă. Din ea cunoaștem și pe Romain Rolland și revoluția franceză în câteva episoade dramatice. Tipărirea traducerii ar însemna o îmbogățire a literaturii românești cu o operă literară de seamă. Iar a doua o piesă de școală, care trebuie să rămână în sala de spectacol a Conservatorului. Ea a fost însă un prilej pentru dra V. Poruțiu de a dovedi publicului că are siguranță pe scenă și nici temperamentul dramatic nu-i lipsește.

CONFERINȚE

T. Gane: Impresii din America

Copilul emancipat al Europei, pe care bătrânul părinte se gândea uneori să-l renege, excomunicându-l din familie — America

reușește să câștige tot mai mult loc în sufletul Europei. Ne cucerește prin tinerețea ei, prin puterea ei de muncă ce nu cunoaște îngrădiri. Și ne uimește când o cunoaștem mai deaproape, căci vedem atunci că toată acțiunea ei nu se mărginește la producerea de bunuri materiale cu o diavolească denegare a bunurilor spirituale, ci ea are și un suflet capabil de o înflorire, care va putea însemna un mărgăritar nou în mozaicul culturii umane.

Acest suflet ni s'a arătat în timpul războiului mondial, de care a făcut amintire conferențiarul. Ajutorul Americii pentru împăcarea Europei a venit la timp ca să mântuiască bătrânul continent care ține încă locul de frunte dela săvârșirea unei fapte rușinoase. Iar noua înfățișare a Europei, mai dreaptă și mai prielnică pentru desfășurarea atâtor energii culturale, cari zăceau nevalorificate în sufletul popoarelor subjugate înainte vreme, a fost ajutată mult în împlinirea ei de cuvântul autoritar al legendarului Șef al Statului american.

Dar cea mai bună dovadă despre noblețea sufletului american o simțim permanent de atâția ani încoace prin operele de caritate ale institutelor ca în basme de bogate de peste ocean. Fundația Rockefeller, care lucrează cu un buget de mărimea bugetului unui stat mijlociu din Europa, trimite ajutoare în toate părțile globului și subvenționează institute de binefacere sau sanitarie cu o puțință ce crește mereu. Și acesta e numai un exemplu.

Conferința a fost continuată de un film, care dădea dovadă plastică despre progresele tehnice americane.

Șt. Metes: Legăturile Ardealului cu vechiul regat

Historicul Ștefan Metes, un eminent orator, a scormonit de mai înainte adâncul trecutului poporului românesc și în mai multe volume a aruncat lumină intensă asupra relațiilor economice foarte vii dintre populația românească a celor două versante ale Carpaților. Frontiera politică n'a fost în stare niciodată să curme comunicația de peste munți. În conferința de Dumneacă de sub auspiciile „Chemării“ d. Metes a insistat adevărat asupra recvențelor ideilor politice pe vremuri. Stăpânirea lui Mihai Vodă Viteazul a făcut mare impresie și a lăsat urme neșterse în populația românească a Ardealului, ba a dat de gândit ungarilor și sașilor îndemnați la prudență. În vremea revoluției lui Horia zecemii de moldoveni se pregătiau să treacă peste săcuime într'ajutor. Iar în 1848 asistau mulți bărbați politici din Muntenia și Moldova la consfăturile prealabile și la marea adunare de pe Câmpia Libertății. Învațați ardeleni, îndeosebi după revoluția din 48 se refugiau în principate unde luau situații înalte. În ce privește epoca de după unire conferențiarul insistă cu regret asupra democrației lipsite de energie și asupra nedreptății ce se face ardelenilor respinși dela dreptul lor de amestec în afacerile publice.

D-na Baiulescu: Rolul biopolitic al femeii române

Rolul biopolitic al femeii se reduce la îndatoririle ei de mamă și la opera de caritate, pentru săvârșirea căreia femeia este dela natură dotată.

Tendința modernă spre sterilitate trebuie împiedecată în dezvoltarea ei, fiindcă este o crimă împotriva omenirii. Chiar această luptă mai bine o poate purta femeia, prin

deșteptarea la semenele sale a conștiinței despre răspunderea femeii față de viitorul neamului, pentru că ea dă mereu viață nouă neamului ei. Conferențiară găsește necesară educația fetelor din învățământul superior în acest sens pentru deșteptarea în sufletul lor a dragostii față de familie, iar în sânul familiei tot femeia este aceea care poate menține coeziunea moleculară, căreia îi zicem de obicei „felicirea familiară“.

Femeia este chemată să îndeplinească și o muncă în sânul societății mari. Ea poate corecta inegalitățile claselor sociale prin ridicarea femeii muncitorești din starea de ignoranță în care trăiește. Poate lupta împotriva viciurilor omenesii și poate săvârși atâtea alte opere de caritate. Astfel va contribui la păstrarea și desăvârșirea coeziunii sociale și naționale. În societatea civilă va fi tovarășa de muncă a bărbatului, pentru că în viitor nu va mai fi antagonism între cele două sexe, cum a fost atâtea vreme în trecut.

CARTI, REVISTE, ZIARE

Universul literar aduce în două numere conferința dlui Ion Pillat cu subiectul „Generația nouă față de tradiție și de modernism“. Poetul, care și-a hrănit sufletul cu fructele coapte ale culturii moderne europene și apoi l-a adăpat la izvorul cu apă vie al tradiției noastre, ține și în judecata teoretică asupra dezvoltării noastre culturale aceeași înțeleaptă cale de mijloc. Nu o șovăielnică conciliere a celor două extreme din lipsă de curaj, precum nici o oarbă îngrădire între pereții ermetici închiși ai uneia dintre cele două „curenți“, ci o „sinteză creatoare“ între forța originară, authtonă a sufletului nostru și spiritul nou al vremii „moderne“, cere dpa. Desprindem un fragment condensat pentru a dovedi aceasta:

„Suntem astăzi în fața unei probleme, care nu poate fi rezolvată decât printr-o sinteză creatoare a tradiției vii populare românești cu elementul modern, de peste graniță, al căru germene se află și în noi. Această sinteză a reușit-o în trecut un mare poet al nostru, a reușit-o într-o epocă puțin prielnică pentru această sinteză, fiindcă nici limba nu era formată și nici spiritul public. Mă gândesc la miracolul eminescian. O poezie, cum e „Lucașfărușul“ reprezintă în adevăr o sinteză extraordinară a elementului vechiu de tradiție, de motiv de folklor românesc și o umanizare cu o lărgire a motivelor, cu adăncire în adevăr coresponsătoare a sufletului modern.“

Ar fi o mare greșală dacă am vrea să rupem complet cu trecutul. Trecutul este un izvor mare de energie și în momentul când generația cea nouă apucă drumul viitorului, este bine să pornim alături cu toți morții neamului nostru, să ne simțim împinși din spate de masa mare a poezilor anonimi populari, de masa mare a marilor înaintași, cari, fiecare la un moment dat al vieții lui a fost un pionier modern față de o tradiție veche, pe când toți pionierii și toți reprezentanții modernismului n'au reușit să creeze decât numai forme tipicizate.

Căci tradiția nouă nu se va putea naște, decât prin topirea desăvârșită a elementelor populare românești cu elementul modern european“.

**Cetiți „Revoluția din 1918 și
Unirea Ardealului cu România“
Prețul Lei 100**

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Problema locuințelor

O problemă care preocupă într-un grad destul de mare pe guvernarea noastră, dar care dela războiul încoace, cu toate străduințele, n'a putut căpăta nici o soluționare. Complicata țesătură de interese contrarii, pe care o prezintă clasele sociale, atât din tabăra chirișilor cât și din cea a proprietarilor, face din această problemă un adevărat nod gordian nu tocmai ușor de tăiat. Întreaga problemă are tάλcul fabulei cu capra și varza, care trebuiesc împacate deopotrivă amândouă. Insuș proiectul de legea chirilor, pe care guvernul se pregătește să-l prezinte spre votare parlamentului, nu împacă ambele tabere pentru a pune punct războiului. Și orice legiuire nouă s'ar mai alege, ea este condamnată eșecului, de oarecă problema locuințelor are o latură extrem de încurcată, pe care guvernarea nu vor s'o vadă, tocmai pentru că este grea de rezolvat, — în cazul extrem ea poate fi descurcată, dar cu măsuri revoluționare, ieșite din cadrul permis al unui stat constituțional. O măsură de felul acesta a fost luată de statul sovietic rus, care la Moscova a ridicat provizoriu dreptul de imunitate proprietară a locuințelor, și le-a distribuit tuturor chirișilor familisti, ținându-se seamă de numărul membrilor din familie. În același timp s'a dispensat de popularea locuințelor insalubre. Cota chiriei s'a fixat de către stat după situația socială și venitul fiecăruia. De bună seamă, această măsură nu poate fi transpusă la noi, unde dreptul de proprietate îl considerăm sfânt, dar în același timp, privim nepăsători la cei eșiți cu boarfele în stradă.

A doua măsură accesibilă nouă, este aceea a construcțiilor. Nu înțeleg însă construcții imaginare și vorbe de cloacă, sau îmbogățirea cătorva societăți de construcții pe spinarea mizeriei. Este o altă posibilitate care poate deveni foarte ușor realizabilă. Funcționăria și ofițerii să-și aibe casele lor construite de stat, în fiecare oraș sau târg. Dar ceva mai mult, s'ar putea construi și pentru ceilalți muritori case destul de ieftine cam în felul următor: Avem 5 regimente de pioneri, ceace fac 20 de batalioane, cari răspândite în 20 de orașe și ajutat fiind fiecare de batalion, de către alte 2 batalioane de infanterie ca lucrători auxiliari, ar putea foarte bine construi locuințe — nu este nevoie de prea mare artă arhitectonică — pe locurile virane pe care le posedă orice comună sau oraș. De bună seamă că cheltuielile acestei armate lucrătoare, ar fi susținute dintr-un mare credit acordat de stat în scopul acesta, — cheltuieli cari ar fi minime în proporție cu cele ce se fac la o construcție normală. În ce privește materialele nu ne putem plânge. Pământ pentru cărămidă este destul, lemnul putrezește în păduri neaploate, fier, ciment și brațe lucrătoare câte vrei. Un singur lucru ne lipsește... voința.

Horia Trandafir

† Constantin Morariu. — S'a stins viața unui luptător din „generația eroică“ a Bucovinei, născut înainte de asta cu 73 de ani dintr-o familie de plugari. În ziarul basarabean „România Nouă“, d. Liviu Marian scrie cuvinte simțite de elogi binemeritat despre acest neîmfriecat reprezentant al rezistenței etnice a românilor din Bucovina, din care reproducem și noi:

„Rare se va putea întâlni pe întreg cu-

prinsul acestei Români-Mari un preot mai luminat și cucernic, un învățător mai blând și harnic, un gazetar popular mai iscusit și muncitor, care să se fi pus în bunăvoie și fără gând la răsplătă în slujba grea de deșteptare, îndrumare, organizare, îmbărbătare și apărare a neamului său năpăstuit de soartă. Preot, învățător, scriitor și gazetar, Constantin Morariu a desvoltat o uriașă și neîntreruptă activitate de o jumătate de veac, activitate isvorită din dorința sa caldă, de a ajuta neamului său în lupta tot mai grea cu mulțimea dușmanilor săi.

Amintim numai de marele număr de lucrări, ce a compus și răspândit pentru luminarea fraților săi bucovineni: scrieri bisericești, istorice, culturale, literare și pedagogice. Toate au la temelie lor seninele principii ale moralei creștine, ale patriotismului luminat și toate urmăresc ca ultimul scop triumful adevărului, binelui, dreptății și libertății. Istoria Bucovinei din ultimii 50 de ani nu se poate scrie fără consultarea acestor pagini, în care clocotește subiectul luptelor politice-culturale din Bucovina austriacă dispărută, lupte multe și grele, purtate cu jertfe mari și biruinți puține și vremelnice, dar cari n'au conținut, pentru că se dădeau pentru sfânta dreptate, care trebuia să iasă biruitoare“.

Un om cinstit. — Ziarul liberal „Tribuna Nouă“ din Arad, publică în numărul dela 26 Martie a. e. la ultima oră, următoarea știre: „Decedatului scriitor C. Sandu-Aldea i-s'au adus omagii de către reprezentanții diferitelor partide, atât la Camera cât și la Senat. Dar cel mai mare omagiu și l-a adus însuș răsposatul; a murit sărac atât de sărac, încât, pentru a fi înmormântat, deputații și-au dat diurna pe o zi“. Și ziarul aradan mai adaugă: „E un caracteristic semn al vremurilor“. Iar noi ne permitem să facem câteva reflecții. Cât de nenorocită și josnică este moralitatea vremii noastre de azi! Trebuie să înlemnim de mirare că un director de școală superioară, scriitor de valoare și intelectual în strictul înțeles al cuvântului, n'a făcut în viață temeneli pontifilor politici, n'a sărutat pulpăni și ce e mai la modă, n'a furat și nu și-a traficât ideile pentru a se îmbogăți, — lăsând să fie înmormântat cu talerul, iar copiii lui să rabde de foame. În adevăr, ne temem și noi, ca acest semn caracteristic să nu fie ultimul ce se arată pe orizontul unei vremi de putregai moral și de iureș nebun de îmbogățire prin orice mijloace.

Legea presei. — În săptămâna trecută s'a ținut la București o impunătoare întrunire a ziaristilor din Capitală, pentru a protesta contra noii legi a presei, pe care guvernul intenționează s'o prezinte parlamentului spre votare. La acest protest al mănunchilor de condei, a luat parte și marele istoric, literat și ziarist N. Iorga, care a vorbit deschis contra legii de încetșare a presei. Energetic protest al ziaristilor trebuie să fie luat în considerare de guvernarea — oricare ar fi ei —, de oarece o restrângere a libertății presei e dăunătoare la timpul lui oricărui partid politic din țară, iar față de străinătate ne acopere de ridicol. În timp ce popoarele din Apus consideră ca ceva sfânt libertatea cuvântului scris, noi ne așezăm cu libertățile în coada celor mai înapoiate. În Elveția, Franța, Germania, Anglia, America, apar ziare

fasciste, comuniste, individualiste, anarhiste, ultra-revoluționare și slavă Domnului, că situația internă și externă a acestor țări se arată mai în roz decât a noastră. Și la urma urmei, să nu ne referim la libertățile din alte țări, ci să răscolim colecțiile ziarelor din țara noastră, dela independența statului și până la războiul mondial, pentru a căpăta îndeajuns exemple de libertatea presei. Cât de violent a fost atacat marele rege Carol I în timpul domniei lui prin presă, ar fi însemnat ca să se construiescă temniți numai pentru ziaristi, iar presa să fi fost redusă numai la „Monitorul Oficial“. Dar proiectul de lege pe care l-a alcătuit guvernul, mai conține și alte curiozități, de pildă, că ziaristii să fie licențiați și bacalaureați. Înțelegem pe deplin intenția de intelectualizare a corpului ziaristic, dar nu putem pricepe cum poate cuprinde o licență sau o diplomă de bacalaureat, pe lângă cunoștințele învățate motamo din cărțile de școală, și talent, care este singura aptitudine reală ce poate selecționa pe orice fel de publicist. Iar în ce privește cunoștințele multiple cari necesită gazetarului, ele nu pot fi luate în nici un caz de pe băncile școlii, ci numai din viață și din bibliotecă.

Sifiliticii geniali. — În editura Nikolasee din Berlin a apărut de curând o carte intitulată „Sifiliticii geniali“, scrisă de Bruno Springer. În cartea aceasta autorul arată cu un bogat material demonstrativ ravagiile făcute de sifilis și pericolul pentru întreaga omenire, care decurge din aceste ravagii. Interesantă este îndeosebi partea unde se arată numele oamenilor geniali, cari au avut roluri istorice în desvoltarea omenirii. Autorul însușie numai pe acei genii cari au moștenit boala și printre cari găsim pe următorii: Venzelin IV al Boemiei, Ludovic XII și iFrancis I al Franței, Filip II al Spaniei, Regele Soare și urmașul lui, August cel tare și Friederic Vilhelm al Prusiei; apoi gloriile cu adevărat geniale în frunte cu trei papi Alexandru VI, Iuliu II și Leo X, Ulrich von Hutten, Benvenuto Cellini, Mirabeau, Chamfort, Napoleon, E. Th. A. Hoffmann, Beethoven, Grabbe, Lenau, Heine, Schumann, Schopenhauer, Lassalle, Maupassant, Nietzsche, Wilde, Lenin, Wilson ș. a. Lista aceasta ar mai putea fi întregită cu mulți alți geniali din lumea slavă, despre care însă datele sunt greu de câștigat. E sigur însă că rușii, polonii și cheii ar putea da un număr considerabil de sifiliticii geniali. Autorul declară cu drept cuvânt, că viața nu are nici un rost atâta timp cât există sifilisul. Civilizațiunea însemnează azi tot atât cât sifilizațiune și dacă lucrul acesta nu se schimbă atunci soarta omenirii e pecetluită. Cartea lui Springer e-un strigăt de durere și tot odată un călduros apel către tineret de a se păzi de acest flagel al omeniei, prin castitate până la complecta maturitate și apoi prin o căsătorie grabnică sau prin o altă legătură sexuală cu garanții de sănătate.

A apărut în editura revistei noastre.

Activitatea lui Slavici la „Tribuna“ din Sibiu

— un capitol din istoria culturală a Ardealului —
de OLIMPIU BOTOȘ

Volum de 80 pag. format 8° Preț 60 lei

Pagini pentru micile întreprinderi, meseriași și muncitori

Grija statului pentru clasa de mijloc

Războiul mondial, care a izbucnit din conflicte naționale, al căror germene a fost nefasta politică de naționalități a fostei monarhii austro-ungare, și care s'a terminat tot în baza unui principiu național, anume acela al autodeterminării fiecărui popor, a dus la triumf și cele mai sublime principii și concepții social-economice. Fără combinația aceasta, a naționalismului integral și a emancipării și egalizării social-economice a maselor din toate țările europene, jertfele războiului mondial n'ar fi fost indeajuns răsplătite.

Pentru statele din apus, în care marea majoritate a cetățenilor trăia sub directă influență a industriilor mari și mici, reînvierea naționalismului era o necesitate de viață pentru acele popoare, căci socialismul ca doctrină internațională amenință să le desființeze existența lor etnică. Iar pentru statele din ostul Europei care nu erau încă cuprinse de socialismul internațional, a fost o tot atât de mare necesitate de viață emanciparea și egalizarea social-economică a maselor, în covârșitoarea lor majoritate agricole.

În apus salvarea maselor muncitorești de bolșevizare s'a făcut prin triumful ideii naționale, care a fost la baza războiului mondial, în orient, salvarea maselor agricole de bolșevizare se datorește operei de înaltă dreptate socială ce s'a făcut țărănimii prin reformele agrare.

Statul român se poate mândri cu cea mai largă, mai radicală și mai dreaptă reformă agrară, cu toate greșelile inerente unei astfel de mari reforme sociale.

Între muncitorimea industrială, care formează masele mari în statele din apus, și între populațiunea agrară, care dominează cu desăvârșire caracterul statelor din orient, se găsea — ca o problemă cu un mare semn de întrebare — clasa micilor industriași sau meseriași. Pentru aceștia războiul n'a dat soluții directe, cari să se fi impus prin forța împrejurărilor.

Problema aceasta a fost deosebit de grea, dar în același timp și interesantă, pentru noul stat român. Grea, fiindcă în vechea Românie problema nu era cunoscută înainte de războiu, și prin urmare factorii conducători ai statului nu erau pregătiți pentru rezolvirea ei; interesantă fiindcă pentru noul stat român problema aceasta se punea dintr'odată din două puncte de vedere: unul social și celalalt național.

Dreptatea socială pretindea ca Statul să fie egal de drept cu toate categoriile de cetățeni și interesul național arăta că în privința meseriașilor poporul român stă cât se poate de rău. În vechiul regat meseriașii români sunt inexistenți, iar în Ardeal și Bucovina, aceștia vegetează la sate, orașele fiind ocupate aproape exclusiv de meseriași minoritari. În Basarabia lucrurile sunt de tot triste din acest punct de vedere.

Dar problema meseriașilor nu era așa de simplă ca aceea a plugarilor. Țăranului i-s'a dat pământ și de-aci încolo el își va putea eroi singur soarta sa. Meseriașului ce i-ar fi putut da statul în epoca de după războiu ca să-l pună într'o situație de egalitate cu țăranul? Mașini, unelte, materie primă? Dar acestea erau așa de greu de procurat în primii ani după războiu și în desorganizarea generală care domnea în toate părțile nici nu s'ar fi putut face o distribuție corespunzătoare și satisfăcătoare.

Recunoscându-se aceste greutăți materiale, politica de stat a României a fost îndrumată pe altă cale, mai ducătoare la scop. S'a înființat chiar la început un minister al ocrotirilor sociale, din care s'a format, prin scindare, ministerul actual al muncii. Menirea acestui minister a fost de-a crea posibilitățile principale pentru dezvoltarea clasei noastre de mijloc. Rezultatele obținute până acum dovedesc că procedeul aplicat a fost bine chibzuit.

Viața și felul de muncă ale plugarului îi dau țăranului proprietar de pământ toată independența și fac din el un om care duce o viață strict individuală. Meseriașul însă trăiește și muncește într'un complex de împrejurări, cari îi îngăduie toată ființa și toate mișcărilor. Dacă e patron are toate grijile de producție și de plasare a produselor meseriei sale, iar dacă e salariat el trăiește și muncește în cadrul unor anumite reguli și dispozițiuni. El nu e liber pe persoana sa decât într'o măsură redusă și astfel individualitatea sa nu se poate dezvolta și manifesta în toată voia ca la țărani. Aceștia își orânduiesc singuri și în mod individual munca, viața și bătrânețele lor. Meseriașii fac aceste lucruri mai mult după principii colective.

Din această realitate a vieții de meseriași au rezultat mișcările sociale, care prin amestecul unor politicieni interesați au devenit socialiste. Revendicările socialiste, fără tendințele spre dominațiune politică și separațiune de clasă, au fost recunoscute ca deplin justificate și politica noastră de stat a luat în programul său o cât mai largă și mai completă satisfacere a lor. Îndeplinirea acestei părți a programului politic al statului a revenit în mod firesc ministerului muncii, creat anume cu acest scop.

Cum am spus mai sus, problema se prezenta pentru noul stat român dintr'un îndoit punct de vedere: unul social și altul național. Acesta din urmă nu se poate rezolva prin legiferări speciale, căci nu se pot acorda avantajii și favoruri după considerații de naționalitate. Împrejurările, cari au împiedecat în trecut pe români să îmbrățișeze mai strâns meseriile, au fost în noule provincii de ordin politic, cari au dispărut acum, iar în vechiul regat de ordin social. Ca viața de

meseriaș să atragă elemente bune la sine trebuie ca ea să se desfășoare în condițiuni prielnice. Acestea au lipsit până acum.

Activitatea dezvoltată la ministerul muncii a dat în privința aceasta roade frumoase. Tot ce mișcările muncitorești din apus au putut să câștige pentru îmbunătățirea soartei muncitorilor s'a studiat de organele ministerului și ce se potrivește cu împrejurările de traiu și de muncă dela noi se aplică și aici.

Printre revendicările muncitorilor cele mai importante sunt asigurările sociale. Prin acestea cele mai mari griji ale muncitorilor de toate categoriile sunt mult ameliorate dacă nu cu totul dispărute, fiindcă prin ele muncitorul e pus la adăpost de suferințe materiale în caz de boală, de lipsă de lucru, de lăuzie și de bătrânețe. Benefacerile asigurărilor sociale nu se extind numai asupra muncitorului individual, ci și asupra membrilor familiei lui, ceea ce îi face viața și mai ușoară și munca mai plăcută.

Din fericire pentru muncitorimea română rezolvarea acestei importante probleme a fost incredințată dlui Mihail Enescu, directorul general al „Casei Centrale a Asigurărilor Sociale“, care n'a adus în fruntea acestei instituțiuni numai priceperea și energia unui specialist, ci și o inimă înțelegătoare pentru cele mai arzătoare nevoi ale muncitorilor români. Chestiunea la noi nu se pune numai pentru calculări de tarife și încasări de taxe, ci ca o mare problemă de stat pentru creierea din nou a unei instituțiuni de stat, care să satisfacă și revendicările cu caracter general ale muncitorimeii, dar în același timp să impuie întregii organizațiuni timbrul caracterului național al statului român. Opera nu e încă definitivă, dar cadrele ei mari sunt create și complectarea mării construcții sociale nu se mai poate desăvârși decât în forma indicată de aceste cadre.

Asigurările sociale au și ele două părți. Una s'ar putea numi strict administrativă și se ocupă cu calcularea tarifelor, încasarea taxelor și distribuția ajutoarelor. Celalaltă are un caracter uman și iese din cercul propriu zis al revendicărilor profesionale muncitorești, trecând în domeniul, atât de mult cultivat de străbunii noștri, al carității publice. Nimic din ceea ce oferă țara noastră ca loc de odihnă, de recreație și de întremare a sănătății pentru cetățenii bogați, nu va lipsi în viitorul apropiat nici muncitorilor din Românie. Ce s'a făcut până acum se știe, iar în programul de construcții pentru anul acesta găsim următoarele proiecte mai însemnate:

Terminarea sanatorului dela Techir Ghioi, achiziționarea de sanatorii la Olănești, Căciulata, Predeal și alte stațiuni balneare și climaterice. Se vor clădi mai multe dispensarii în diferite orașe și se vor termina lucrările începute în anul tre-

cut. Tot în anul acesta se vor începe lucrările de construcție pentru palatul central al Casei de Asigurări sociale, care se va ridica în capitală pe bulevardul Carol și va costa 45 mil. lei. Vasta operă, realizată în anii de după războiul de „Casa Centrală a Asigurărilor Sociale“, se va cunoaște în curând în tot complexul ei din lucrarea comemorativă care s'a alcătuit de personalul superior al acestei instituțiuni și care va apare în cursul lunii viitoare.

Dacă „Casei centrale“ i-a revenit partea leului în opera socială a organizării și emancipării muncitorimei române, nici celelalte secțiuni ale ministerului muncii n'au pierdut timpul de geaba. În tot locul s'a muncit cu pricepe și cu multă dragoste pentru clasa noastră de mijloc. Acest departament a avut norocul de a avea în frunte bărbați ca dd. N. Chircu-

lescu și Gr. Trancu-Iași, cari s'au identificat cu interesele muncitorimei române și astfel au reușit să facă operă constructivă. Recentele legi depuse de d. G. Trancu-Iași, ministrul muncii, și votate de parlament însemnează un nou progres în viața noastră socială. Controlul muncii va pune mai multă ordine și disciplină atât în lucrările de producție cât și în raporturile dintre patroni și salariați, iar introducerea ceurilor ca mijloc de plată va ușura mult circulația în afacerile comerciale, mai cu seamă în timpurile acestea de criză de numerar.

Recapitulând cele de mai sus putem constata, că statul nostru nu a dat uitării cauza clasei noastre de mijloc și interesele acesteia sunt pe cale a fi rezolvate în mod deplin satisfăcător.

Ion Băilă

Problema orelor de lucru

Programele partidelor democratice prevăd opt ore de lucru pe zi. Acest deziderat a fost adoptat în toată America, Anglia și parțial în celelalte state, chiar și la noi, — dar nu generalizat —, deși congresul biroului internațional dela Washington l-a adoptat pentru toată lumea. Statele centrale ale Europei caută formula ca acest deziderat să fie generalizat.

Englezii au mers mai departe, adoptând săptămâna de 44 ore, adică 8 ore pe zi, iar Sâmbăta numai 4 ore (jumătate de zi). Cu chipul aceasta lucrătorii au o zi și jumătate pe săptămână liber. Și la noi, cele mai multe fabrici și ateliere, mai cu seamă vara când ziua e mare, lucrează câte o jumătate oră pe zi mai mult, iar Sâmbăta se închide la amiază.

Nu se poate spune că jumătate de zi liberă e de prisos, din contra e foarte necesară, lucrătorul având nevoie de târgueli, curățenie, seara un spectacol, iar a doua zi Duminică, zi consacrată odihnei.

În același timp, în America, Anglia, etc. — nu la noi — s'a făcut dovada că în cele 44 ore pe săptămână producția nu a scăzut față de 48 ore; pentru că lucrătorii sunt oameni cu educație și mai conștienți căutând singuri să se silească pentru a câștiga orele libere de după amiază (Sâmbăta). Tot în calculul producției intră și alte economii, de combustibil etc.

Dar principalul lucru care stimulează producția este perfecționarea mașinismului. În această privință un meseriaș din America îmi scrie: „La noi nu e ca în Europa, totul e cântărit cu miligramul, când ai intrat în fabrică, și se store toate puterile de muncă în angrenajul în care ești prins. Ești mai bine plătit, dar trebuie să produci; timpul nu se pierde fără folos“.

În această privință americanii aplică principiile lui Tajor, care împarte organizarea muncii în cele mai mici amănunte. Realizarea celor opt ore de lucru, ameliorate cu formula englezească, care

este una din problemele sociale pentru care s'a făcut atâtea literatură și s'au dus atâtea lupte de baricade la 1 Mai, azi nu mai este o utopie, ba încă imaginația economiștilor practici, ne stimulați de amenințările agitatorilor merge mai departe, proclamă și realizează săptămâna de 40 ore — cinci zile de lucru pe săptămână. Nimic nu trebuie forțat, progresul duce la toate, timpul este cel mai bun cântar al vieții sociale.

Anul 1927, ne aduce o surpriză. Henry Ford, proprietarul celei mai mari uzini din America, a redus orele de lucru în uzina sa de automobile la 40, adică cinci zile a opt ore și două zile pe săptămână Sâmbăta și Duminica libere. Faptul acesta a revoluționat întregul organism al industriilor americane și le-a împărțit în două. Pro și contra.

Pe tărâmul acesta vor fi atrase mai întâi celelalte fabrici de automobile, apoi alte ramuri de industrie. Fabricile cele mai mari de automobile sunt în America și ocupă aproape două milioane de lucrători. Problema Ford înfricoșează pe ceilalți, care cred că scăderea orelor de lucru va scădea producția și o va scumpi, creind o suprafață a industriilor de automobile europene, prin faptul, că dir statisticile americane pe anul 1925, reiese că pe toată suprafața pământului circulă 26 milioane de automobile de toate felurile, dintre care peste 75% sunt produse americane. (În America se calculează o mașină la 6 locuitori).

Ford scoate din uzina lui un număr de câteva mii de mașini pe zi, care costă un anumit preț bucată. Dacă tot cu același personal și aceleași cheltuieli de regie scoate într'un timp mai redus același număr de mașini cu același preț, problema e rezolvată.

Dar pentru a ajunge la aceasta e nevoie: 1. Ca mecanismul automatic să fie perfecționat pentru a da randament mai mare. 2. Aportul de supra producție al lucrătorilor. 3. Aplicarea princi-

piilor Tajor cu o supraveghere mai amănunțită. 4. Reducerea cheltuielilor de regie, combustibil, etc.

Totuși Ford a declarat că, dacă prin reducerea orelor de lucru nu se va putea realiza aceeași producție, va reduce salariile.

Aceasta a fost numai o amenințare la adresa lucrătorilor, care se pot bucura de o mai mare libertate, dar puterile de muncă trebuie sporite și bine înțelese că toți factorii înțelegând importanța chestiunii, producția nu a scăzut și nici salariile.

Iată un tablou de producție a fabricilor Ford la diferite epoci:

In anul	mașini bucată	dolari
1908	10.660	950.—
1914	283.161	440.—
1918	708.355	430.—
1922	1,351.333	384.—
1924	1,993.449	255.—

Astăzi producția e mai mare și prețurile mai efitne.

Dar chestiunea mai are și o altă față, care este pusă în discuția economiștilor și conducătorilor de întreprinderi și anume; dacă lucrătorii în timpul celor două zile de libertate, vor și să-și întrebuițeze acest timp, citind, făcând sporturi, îmbunătățindu-și gospodăria și ocupațiuni care să nu necesite cheltuieli suplimentare. Din contra, dacă vor face excursiuni costisitoare și vor sta în locuri de petreceri, bugetul salariilor se va dezechilibra și se va cere mărirea lor. În această chestiune s'a cerut de către „Pocket Buletin“ publicațiune oficială lunară a asociațiunii naționale a industriașilor din Statele Unite, părerea mai multor conducători de industrie astfel: Dl D. M. Weyr, președintele companiei oțelărilor Werton spune: „Opt ore de lucru timp de cinci zile pe săptămână lasă salariiștilor prea mult timp liber. Nu va trece multă vreme și un nou spor de salarii va fi necesar, pentru că muncitorii să poată face față cheltuielilor ce vor trebui să facă, pentru a-și ocupa plusul de ore libere.“; Dl E. G. Scott, președintele Comp. Scott & Smith, a manufacturii tutunurilor: „Săptămâna de cinci zile constituie o aspirație legitimă a lucrătorilor americani, dar aplicarea ei necesită un spor de salariu de zece la sută, care ar dezavantaja produsele americane pe piețele europene. În situația actuală, această măsură ar produce mai multă pagubă de cât câștig muncitorului american.“; Dl J. C. Martien (Baltimore): „Nevoia ce se simte astăzi de o producție sporită nu permite reducerea duratei muncii. Libertatea nu e un factor de progres. Lenea face numai rău. Nimic n'a reușit în industrie, știință sau altă activitate, limitându-și durata muncii.“; Dl C. Coney: „Nimic nu este mai greșit de cât politica diminuării producției practicate de federația americană a muncii.“; Dl W. L. Clause, președintele Comp. de fabricat sticlă din Pittsburg:

„S'a constatat că lucrătorul produce în opt ore tot atât cât produce în zece ore și chiar mai mult. Dar nu văd nici un motiv să se creadă că lucrătorul va munci în cincizile cât în șase zile de opt ore, dat fiind că în cele opt ore el dă maximum de producție.“; Dl C. B. King: „Producțiunea va scădea, iar prețul de cost va crește. Consumatorul va avea să sufere cel dintâi, iar progresul industriei

se va opri.“; Dl J. E. Edgerton, președintele asociației naționale a industrișilor spune: „Să nu confundăm principiile științei economice cu aspirațiunile umanitare. Este timpul ca America să înțeleagă că lenca nu este o consecință naturală a prosperității materiale.“

Mih. Botez-Caucas
industriș.

florile au viața lor, care se desfășoară după anumite reguli. Poate nu v'ați dat seama până acum, dar observați că oricum ați așezat o floare în fereastră foile ei caută lumina și ele se îndreaptă spre soare. Căldura și lumina soarelui sunt cele mai necesare lucruri pentru prosperarea florilor de casă. Sunt, nu-i vorbă, și unele flori, cari trăiesc la întuneric și la umezeală, dar acestea sunt mai mult un fel de ierburi fără flori și fără parfum.

Cu ajutorul unor deschizături foarte fine, ce le au în foi, florile absorb din aer hrana lor, sub forma de oxigen și de acid carbonic, din care se compune aerul. În același timp rădăcinile iau din pământul udat cu apă alte materii, cari împreună cu acidul carbonic formează în foile florilor adevăratul nutremânt al plantei. E ușor de înțeles deci că cu cât aerul din odaie e mai curat și cu cât udatul se face mai regulat, cu atât și florile vor prospera mai bine.

Peste iarnă unele flori le putem ține tot în casă, altele trebuie duse însă în pivniță sau la un loc răcoros. Florile care-și lapadă toamna foile se duc în pivniță.

La orașe florile pot fi și un izvor de venit destul de bun, căci o roză sau o garoafă, cari înfloresc destul de abundant, se vând cu 20—50 lei.

Primăvara ne aduce o nouă viață. Luați și voi îndemnul dela natură și căutați să vă faceți viața plăcută împodobindu-vă atelierele și locuințele cu flori gingașe, frumoase și parfumate.

Ghiță Floare

Cultivarea florilor în casă

Micul meseriaș și muncitorul industrial își petrec cea mai mare parte a vieții lor în ateliere nu prea plăcute și puțin sănătoase. „Atelierele“ meseriașilor noștri sunt adeseori și camere de locuit și de dormit. O îndreptare a acestor neajunsuri nu se poate spera în curând, dar răul se poate reduce în câtva prin măsuri simple și necostisitoare, dar care nu sunt luate în seamă.

Oricine intră în atelierele meseriașilor noștri poate constata, că în cele mai multe ordine și curățenia lasă mult de dorit. Un miros greu te izbește la nas când deschizi ușa și privești ce se desvălește la prima privire nu e din cele mai plăcute. Lucrurile acestea, pe care meseriașul nu le mai observă fiindcă e obișnuit cu ele, fac o foarte rea impresie asupra mușterilor, cari vor evita în viitor să mai cerceteze astfel de ateliere.

Dar un atelier curat și bine îngrijit are, înainte de toate, un efect bun chiar asupra personalului care lucrează în el. Acesta se simte ridicat moralicește și prin

asta voia lui de lucru e mai mare și el va produce mai mult.

Pe lângă curățenie și ordine, un mijloc foarte potrivit pentru a face un atelier plăcut sunt florile. O floare frumos înflorită, care surăde în fereastră la razele soarelui, face bucurie în casă. Parfumul ei dă aerului din odaie o aromă plăcută. Când stai toată ziua în atelier și n'ai putința să vezi nimic din natură, pentru ce nu ți-ai procura plăcerea de a admira o floare, când verdeța frunzelor ei face atât de bine ochilor? Pentru ce să te scumpești la cățiva lei, cât te-ar costa niște ghiveciuri de flori, sau pentru ce să-ți pară rău că ai pierde câteva minute cu udatul și îngrijirea unor flori, când ele în schimb îți dau toată ziua senzații plăcute? Și pe cât sunt ele de plăcute pe atât sunt de puțin pretențioase. Câteva reguli generale dacă le știi, poți avea în tot decursul anului, vara-iarna, flori înflorite în casa ta, în atelierul tău de toate zilele.

Mai întâiu de toate trebuie să ști, că și

Cum este văzut suplimentul nostru

Iubite Domnule Băilă,

Văd cu plăcere începutul unei noi activități a d-tale în folosul meseriașilor și aceasta mi-aduce aminte de prima d-tale activitate înainte de război într'un mic oraș din Transilvania. (Sebeșul-săsesc. Nota Red.).

Am înaintea mea cele două volume din „Munca“ din 1908—1910, revistă, aș putea zice, a meseriașilor ardeleni, revistă întocmită cu atâta grijă, atât de variată și așa de bine prezentată. Meseriașul găsea: studii cu cuprins general, articole de specialitate, articole economice, găsea și produse literare, între care puteam să apreciez bucăți iscăbite de d-ta. În „Munca“ găseam dările de seamă și bilanșurile anuale ale celor mai multe din instituțiile bancare românești din Transilvania. Descrierile petrecerilor meseriașilor români te umpleau de bucurie și de încredere în viitorul neamului nostru. Chiar anunțurile atâtor meseriași de un neam cu noi, te umpleau de o satisfacție, care era cu atât mai mare, cu cât pricepeai mai bine rostul acestei clase producătoare în menținerea independenței economice a românilor străini în țara lor. Totdeauna m'am mirat, că o asemenea revistă a putut să apară, așa cum a apărut, vecinic amenințată de șovinismul așa de strâmt al stăpânirii ungurești.

Trebuie să recunoaștem, că această clasă a meseriașilor este dintre cele mai interesante și cu atât mai interesantă, cu cât în ciuda vitregiei timpurilor, această clasă se menține. E destul să spunem, că atunci, când s'au pus bazele unei industrii, nici legile ungurești din 1872 și 1884, nici legea românească din 1887 nu se gândesc la meseriașul supus ungar sau supus român.

Dar și mai înainte când în Germania se hotăra crearea unei industrii mari Karl Marx sădea ura contra acestor producători: „Regimul de producători mici și independenți nu e compatibil decât cu o stare de producțiune și cu o societate foarte

mărginită“. În adevăr, independența acestei clase față de ideile socialiste îngrijora pe Karl Marx chiar dela început și cu el întreg partidul social-democrat. Intreaga politică industrială a Germaniei nu numai că ignorează industria mică, dar îi face viața cât mai grea. Și dacă ne gândim că progresul tot mai pronunțat al industriei mari a cucerit terenurile pe care industria mică le ocupase mai înainte, este în adevăr extraordinar că mica industrie nu numai că nu a dispărut, dar chiar progresa alături de marea industrie. Gradul de activitate care este înăscută în mica industrie ni-l dă actuala Rusie, unde industria mare desorganizată de bolșevici trăiește parazită, pe seama bugetului statului bolșevic, iar industria mică este, am putea zice, înfloritoare, cu toată urgia pe care bolșevicii, demni urmași ai lui Karl Marx, o deslănțuiesc împotriva micului industriaș independent. De fapt, datorită calității lor de a se adapta mediului, mica industrie s'a transformat și a găsit mijloace să trăiască și să progeseze pretutindeni.

Numeroase studii și anchete apărute în Franța, Anglia, Germania, Austria, Rusia și aiurea au dovedit importanța deosebită a acestei clase muncitoare în viața economică și națională a țării lor. Astăzi cooperativele și băncile populare sunt puse și în serviciul acestei clase de mici producători. De curând Creditul Industrial acordă meseriașilor împrumuturi cu o dobândă numai de 12%. În fine toți aceia cari cunosc nevoile neamului sunt înțelegși că clasa aceasta trebuie încurajată, și întărită ca o garanție pentru dănuirea mai departe a neamului românesc, astăzi mai mult decât ce a fost altădată.

Ită împrejurarile în care văd apărând sub îngrijirea d-tale „Pagini pentru micile întreprinderi, meseriași și muncitori“. Fie, ca sarcina, care și-a luat-o „Societatea de Măine“, să fie plină de izbândă spre binele neamului atât de scump nouă tuturor

Cu toată prietenia: Ing. P. N. Panaitescu

Ultimele noutăți

în stofe de Primăvară
au sosit și se găsesc
de vânzare la

GROMEN și HERBERT

depozitul fabricii din
Sibiu și Cisnădie.
Toată lumea vizitează
magazinul bogat asortat.

SUCURSALA:

Cluj, Cal. Reg. Ferdinand 13.

Adresa abonatului:

„Ageco“

Societate Generală de Agentură și
Comerț, Societate Anonimă
F.itala Brașov

!- Textile engros !-

Primăria Municipiului Cluj

Nr. 5445—1927.

Anunț

Se aduce la cunoștință generală, că Municipiul Cluj va vinde pe cale de licitație publică cu oferte în scris închise și sigilate materialul lemnos de construcție din pădurea „Izvor“ și „Pădurea Neagră“, în cantitate de 1178.434 m³, transportat la cantonul silvic din Muntele Filii jud. Turda.

Licitația se va ține în conformitate cu dispozițiunile art. 72—83 din Legea Contabilității publice în ziua de 5 Mai 1927, ora 5 p. m. înaintea Delegațiunii Permanente, sala de ședințe.

Materialul lemnos de mai sus se poate vedea la fața locului iar condițiunile de licitație la Biroul Silvic (Palatul Primăriei camera 35).

Cluj, la 24 Martie 1927.

Primăria Municipiului Cluj

Cel mai frumos dar de sărbători
și cadou se poate procura la

Magazinul

Mărfurilor de piele

Propr., Poszler

CLUJ

Calea Regele Ferdinand 2

Poșete moderne pentru femei, serviete pentru bărbați, genți pentru acte, necesari pentru toaletă și manichiuri, și geamantane de călătorie, se capătă la alegere, cu prețurile cele mai ieftine. La comandă se confecționează orice obiect de piele de lux, după orice plan. La cereri expediază prompt și repede.